

12/131

■ Decembrie 2013
■ Anul XI
■ 2 lei

Cafeneaua literară

Poetul Daniel CORBU la Târgul Internațional de Carte de la Istanbul

Poetul Daniel CORBU, unul dintre cei mai cunoscuți scriitori români în străinătate prin traduceri în engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă, sârbă etc., a participat în perioada 2-5 noiembrie 2013 la *Târgul Internațional de Carte de la Istanbul*.

Daniel Corbu și-a lansat cartea *The Lonesome Way's Manual / Manualul Bunului Singuratic*, a avut întâlniri cu cititorii și a susținut, ajutat de traducătoarea sa în limba turcă, Semra SELIN, o lectura publică. Între scriitorii români care au fost prezenți la această remarcabilă sărbătoare a cărții se numără și poeta Carolina Ilica. Standul românesc a fost organizat de Ministerul Culturii și Institutul Cultural Român. (C.L.)

Daniel Corbu împreună cu Carolina Ilica și traducătoarea sa în limba turcă, Semra SELIM

Teatru

Gogol, pe la noi...

Iaca „Revizorul” ajuns și-n Pitești. Pe seară, duminică, în Brumarul vecin. În strai de comedie-mbrăcat. Valabilă azi mai dihai ca atunci. Căci și-nre Carpați corupție e. Hoție și șpagă. Proste servilă. Impostură crasă. Incultură, cert. Motive-ndestul să capete viață textu-i, din nou. La teatrul de comedie bucureștean. A cărui bună echipă veni a-l rosti și la noi hotărât. Iată-i componența, demnă de notat: Mălăele și Mihăiță, în capu' listei, firesc. Însoțiți cu folos de Găitan, Mirea, Teodosiu; Racoți, Georgevici, Dinuliu (cândva, la „Davila”); Dobrovici, Seceleanu, Dănilă; Huluba, Ghițulescu, Lazăr. Actori talentați, experimentați. Conlucrând la fix în montarea lu' Mălăele. Reușind trimiteri la contemporani în mod consistent. Nu doar râsu' zdravăn stărnind, ci și mintea la muncă, benefic, puind. Tragicomedie, vădit. Pe măsura realității în care trăim...

„Revizorul” gogolian e, categoric, peren. Varianta-i dâmbovițeană, un semnal de alarmă. Sigur nimerit, deplin izbutit. Comicul abundă, tâlcu', tot așa. A meritat să-l revăd. Replicile lui, și mâine cu rost. Că lumea coruptă, necivilizată și ticăloșită n-o pieri ușor. Cel puțin p-aci, pe plai românesc. A se lua aminte, atent, permanent, drept avertisment...

Secvențe teatrale festivaliere

De la „Davila”, unde piese multe ne-au fost oferite-n Brumar, spre sfârșit. Vreo trei le văzui și le consemnez pe rând și succint, ca de obicei...

Încep cu a de la „Tudor Vianu”, din Giurgiu. „Nu mor pescărușii când vor porcii mistreți”. Nu doar comedie, scrisă de director. Mircea M. Ionescu (le are cu sportu' și dramaturgia). De actualitate pentru români, copios. Demnă de văzut și de luat aminte. Regizoru', bucureștean. Domnu' Vlad Stănescu. Actorii, la fel, cunoscuți deja. Maria Teslaru, Violeta Teașcă. Alexandru Georgescu (născut piteștean) și Ion Haiduc (pe drept premiat). Echipă sudată și aplaudată. Afirm răspicat că a meritat să o văd jucând. Și să o revăd când se va putea...

Continui cu „Teatrulescu”, de loc din Craiova. „Legături primejdioase”, notorii. De Choderlos de Laclos. Adaptare azi dup-al său roman. Intrigă, minciună, imoralitate. Puse-n evidență de protagoniști. Raluca Păun, Romanița Ionescu. Ele, și regia. Ramona Drăgulescu și cu Reka Szasz. Alex Calangiu, Claudiu Mihail. Artiști tineri încă, vrând a demonstra. Că resurse au și zel tot așa. Să umble prin lume, le e necesar. Îi îndemn s-o facă și trec mai încoace, către „Anton Pann”. Din Râmnicu Vâlcea. Mihail Zadornov și „Ultima șansă”. Laszlo Vadas, omu' care-a pus-o-n scenă. Tot o comedie, c-un trio frecvent. Soțu' de cincizeci, nevasta și amanta. Adică, Radu Constantinov, Iulia Antonie și Lidia Stratulat. Ai noștri vecini sper să mai revie și cu altceva. Fiindcă-n Pitești iubitori de teatru există destui. Și ei vor intens replici fel de fel să audă des. De prin toată țara. Cum era odat', foarte adecvat. Arta având rostu' să circule veșnic, slujitorii ei lauri să culeagă...

Adrian SIMEANU

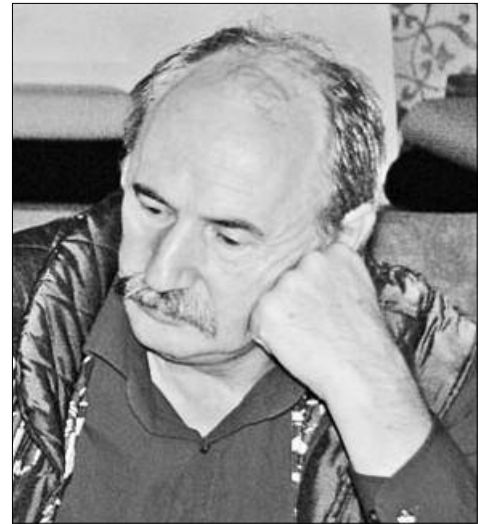
Existența nu poate fi golită

- Prestigiul realului provine mai cu seamă din faptul că e născător de ficțiuni. Realul poate deveni ficțiune, ficțiunea nu poate deveni niciodată real.
- În actul morții se întâlnesc, în chip frenetic, Neantul și existența. Și, poate, se contopesc.
- Modul său de sinceritate e tăcerea.
- Modelul relativ, care se absoarbe în propria ta creație ca un aliment în țesutul organismului, și modelul absolut, de neatins în veci, aidoma plutirii unui nor pe coama căruia nu poți încăleca.
- Citesc versurile unor tineri poeți actuali, cu un sentiment îndoit: pe de-o parte, de prețuire pentru înalta știință și precizie a cuvântului, pentru fluiditatea lui fără cusur, pe de alta, de jenă tocmai pentru această fluiditate ce frizează mecanicul, ce, neîntâmpinând parcă nici un obstacol, sugerează vidul. Superficialitate? Una teribilă, întrucât izvorăște dintr-o mobilizare a conștiinței docte, intertextuale, din propria sa imagine reflectată fidel. Cristalul se tulbură, seninul ce părea a întrupa absolutul devine încăcios ca un fum. Dificultatea se trage în sine, înspăimântată de tehnică. Enigmatică aidoma unui Sfînx, poezia așteaptă sacrificii, iar nu victoria goală, formală. „Un poem trebuie să fie scurt, prin vocație eliptic, oricare i-ar fi lungimea obiectivă ori aparentă. Duct inconștient al lui *Verdichtung* și al retragerii contragerii” (Jacques Derrida).
- Îți aduci aminte mai ușor de împrejurările concrete decât de stările de spirit ce le-au însoțit. Explicație: memoria celor dintii răspunde unei necesități existențiale. Memoria ultimelor răspunde unui lux al existenței.
- Dificultatea de a cunoaște miracolul e sporită de atitudinile diverse pe care le avem față de acesta. Incredulii vor ca miracolul să fie vrednic de ei, credincioșii vor ei să fie vrednici de miracol.
- Minciuna dezvăluie totdeauna o slăbiciune. Sistematizată, devine o malformație, o cifoză a spiritului.
- Ideea: dorință ca o lavă răcită. Sau, cu cuvintele lui Mallarmé, „glorie a îndelungatei dorințe”.
- Te compromiți prin slăbiciunile cărora nu le poți face față, care te inundă. Cele pe care le stăpânești sunt deseori factori de autoritate.
- Umbrele, aceste duhuri materiale ale obiectelor și ființelor deopotrivă, sunt lungi în zori și în amurg și scurte la amiază, dovedind și ele că începutul și sfârșitul reprezintă sursele misterului.
- Iubirea, ca și poezia, se hrănește, în bună măsură, din absențele, din golurile, din celulele de neant ale Celuilalt. Făurești un ideal pe seama vidului său.
- Existența nu poate fi golită. Paradoxal, ea *se umple* cu golul prin care încerci a o înlocui.
- Negația devine o formă de supraviețuire, atunci când viața și se refuză în accepția ei pozitivă, neproblematizată.
- Lipsa de criterii te tulbură, pentru că poate fi atît un sălaș al inocenței, cît și unul al corupției.
- Un chip de a-ți lua rămas bun de la viață: să privești îndelung un apus de soare, așa cum – îți dai seama – nu l-ai mai privit de ani și ani. Probabil din copilărie.
- Ironia nu ne cunoaște. Ea se cunoaște doar pe sine, ca orice vanitate.
- Frumusețea și inteligența nu pot fi simulate, datorită izbitoarei lor unicități.

Gheorghe GRIGURCU

Literatura postmodernă, o literatură controversată *

Din momentul în care, după 1944, în Occidentul american și cel european s-a vorbit despre o istorie, o societate, politică, democrație, cultură, știință, filozofie *postmoderne*, cercetătorilor din domeniul culturii li s-a părut firesc să transfere termenul de „postmodern” și asupra artei și, desigur, a literaturii. Așa se face că astăzi se discută în mod curent despre *literatura postmodernă* sau *postmodernistă*, o literatură care dacă îi urmează celei moderne înseamnă totodată că ea este generată de un alt canon literar decât cel modern.

Numele de „literatură postmodernă” („postmodernistă”) i-a revenit mai întâi literaturii americane de după Al Doilea Război Mondial. Dar și literaturii occidentale europene, îndeosebi literaturii engleze și irlandeze.

În anii 1959 și 1960, în America se vorbea despre postmodernism ca despre „o deviere minoră de la marea mișcare modernistă”, iar în anii '80 postmodernismul literar este numit, pe rând, avant-gardism, neo-avant-gardism și chiar modernism..., spune Ihab Hassan în încheierea, numită „POSTFAȚĂ 1982: *Spre un concept de postmodernism*” („POSTFACE 1982: *Toward a Concept of Postmodernism*”) la cea de a doua ediție, din 1982 (în 1, p. 181), a volumului *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature*, apărut inițial în anul 1971 (2). Hayden White, profesor de literatură comparată la Stenford University, ne asigură că postmodernismul literar american s-a impus în anii '60-'80 (*Modernismul american, postmodernismul și avangarda*, în *Modernism și antimodernism*, coordonator Sorin Antohi, Ed. M.N.L.R., 2008).

Literatura postmodernistă s-a dovedit a fi cât se poate de controversată, asupra ei emițându-se cele mai diverse, stranii și contradictorii opinii.

„Singura condiție fermă de înregimentare printre postmoderniști rămâne conștiința unui autor că este Postmodern și dorința sa de a se situa și a produce sub acest semn”,

spune, de exemplu, în anul 1986 Breon Mitchell, profesor de literatură comparată și germanistică la Indiana University, Bloomington. (*Samuel Beckett și controversa postmodernismului*, în 1, p. 24). Astfel, romanul *Numele trandafirului* nu e considerat postmodernist pentru că demonstrează anumite trăsături specifice literaturii postmoderniste, ci pentru că „știm bine că Eco își deapănă povestea în deplină conștiință a «apartenenței» sale la postmodernism.” (id.).

Și totuși noi nu avem de unde să știm în ce anume constă „conștiința apartenenței” lui Eco și a altor o mie de scriitori contemporani la postmodernism, pentru ca, pornind de aici, să aflăm ce anume ar putea să însemne literatura postmodernistă, în cazul în care menținem ideea lui Mitchell. Dacă „toată lumea e de acord că s-a petrecut o schimbare majoră, că Modernismul a ajuns la sfârșit și că a sosit o eră nouă, postmodernistă” (ib.), după cum susține același Mitchell, atunci „toată lumea” ar trebui să spună totuși în ce anume constă, din punct de vedere literar, estetic, „schimbarea majoră” adusă de postmodernism... Or, acest răspuns fie că este ocolit, fie că este atât de variat și ambiguu încât creează confuzii.

Aprecierea lui Luc Ferry, și anume aceea că „Postmodernismul este o depășire a modernismului”, nu ne ajută nici ea cu nimic, pentru că o astfel de judecată nu e posibilă decât *după* ce ne-am lămurit asupra înțelesului celor două literaturi, pentru ca, prin comparație, să putem spune dacă depășirea semnalată există sau nu. Or, despre cele două înțelesuri/concepte Ferry nu ne spune în evaluarea sa nimic.

Există însă și cercetători literari care se încumetă să definească noua direcție literară și în felul acesta să limpezească, cât de cât, lucrurile. Ba chiar constatăm că postmodernismului literar i se dau mai multe definiții, parte dintre ele contradictorii. Malcom Bradbury, romancierul și profesorul de Studii Americane și Creative Writing de la Universitatea East Anglia, recunoaște în prelegerea *Postmodernismul, romanul și lumea mediatică a televiziunii*, susținută la Seminarul Stuttgart, numit *Sfârșitul postmodernismului: noi direcții* (1991), că ideea sa despre postmodernism diferă substanțial de modul în care acest curent literar este înțeles de colegii săi de seminar John Barth, Ihab Hassan, William Gass, Raymond Federman: „ceea ce am de spus eu însumi este probabil contrapunctual, foarte posibil adversativ, raportat la comentariul celorlalți vorbitori.” (revista *Vatra* nr. 9-10/2011).

O observație asemănătoare o făcea scriitorul și teoreticianul englez John Barth în anii '80, care se distanța și el de modul în care un alt grup de cercetători notorii – Alter, Graff, Hassan – înțelegeau postmodernismul. El nu admitea de pildă că *tot* postmodernismul literar este întocmai așa cum îl considerau acești critici, adică un fel de „decadență palidă și

stoarsă” (*Literatura Reînnoirii: Ficțiunea postmodernistă*, în 1, p. 166).

Pe de altă parte, în timp ce unii critici consideră că postmodernismul succede modernismului și că el are, în consecință, un alt canon/concept decât acesta, Matei Călinescu apreciază în anul 1987 că „postmodernismul este o față a modernității” (3, p. 259), o față a literaturii moderne, iar nu o literatură întemeiată pe un alt canon. Deși „s-a format un corpus de scrieri (...) receptate de obicei ca postmoderne”, acesta „nu se constituie totuși într-un nou canon” (ib., p. 147), într-un nou concept față de cel modern, pentru că între operele acestui corp există diferențe structurale și stilistice evidente, spune Matei Călinescu.

„(...) există divergențe serioase chiar în interiorul teoriei postmoderne”, spune Terry Eagleton în *Teoria literaturii* (4, p. 265), exprimând în acest fel convingerea mai multor critici și teoreticieni care cercetează literatura postmodernă. „Termenul – de postmodernism – a fost atât de des folosit încât pricinuieste mai multe probleme decât soluționează”, apreciază Richard Rorty în *Pragmatism și filozofie post-nietzscheană*, II, Editura Univers, București, 2000, p. 10.

Diferențele substanțiale între operele numite (totuși) „postmoderniste” („postmoderne”) conduc la teorii diferite/divergente asupra acestei literaturi și a canonului ei. Lipsa de consens a definițiilor sau aproximărilor conceptuale date în general literaturii postmoderniste de către cercetători ca Mitchell, Adler, Graff, Linda Hutcheon, Ihab Hassan, Barth, Gass, Federman, Bradbury, Terry Eagleton, Caramello, Newman, Scarpetta, Brian McHale, Matei Călinescu etc. nu ar trebui să ne îngrijoreze totuși chiar atât de mult, pentru că între cei care înțeleg *diferit* există atât critici care înțeleg deformat literatura postmodernă cât și critici care o înțeleg așa cum este ea într-adevăr, iar noi putem să alegem între cele două portrete ce i se fac. Dar firește că alegerea pe care o facem depinde de propria competență și că în lipsa ei putem ajunge și noi la puncte de vedere eronate.

O altă problemă pe care o ridică literatura postmodernistă este aceea dacă ea mai poate fi numită literatura „acestor zile”, așadar „contemporană”. Dacă în anul 1991, la Seminarul Stuttgart, se vorbea deja despre „sfârșitul postmodernismului” și chiar despre noile direcții literare ivite după el, înseamnă că literatura postmodernistă a și dispărut din peisajul literar contemporan... Înseamnă că există posibilitatea ca literatura postmodern(ist)ă, cu care mulți scriitori și critici din afara Americii de Nord – români de pildă – se socotesc încă contemporani, să fi devenit între timp un fel de „literatură a trecutului”, iar practicanții și teoreticienii ei de azi să fie depășiți de evenimente...

Moartea postmodernismului pare să fie dovedită de apariția pe scena culturală a altor *isme...*, care își caută ființa și dispută întâietatea. În partea introductivă a volumului *Transmodernismul* (Princeps Edit, Iași, 2011, ed. a doua), Theodor Codreanu inventariază, alături de *transmodernism*, o serie de concepte precum „hipermodernism, paramodernism, new modernity, globmodernism, geomodernism, post-postmodernism, postmodernism premodern etc.”, care ar

reprezenta tot atâtea direcții culturale sau moduri de a surprinde realitatea culturală contemporană. Din toată această băiguială conceptuală post-postmodernă, doar conceptul de *transmodernism* are șansele de a se impune, ne asigură Codreanu. Numele noii epoci culturale este cel de transmodernism.

Deși sunt date care ne-ar îndreptăți să calificăm literatura postmodern(ist)ă drept o literatură care și-a încheiat existența, cred că va fi totuși util, instructiv să cunoaștem literatura de care unii scriitori abia s-au despărțit, în timp ce alții o mai practică încă... Întru cunoașterea literaturii postmoderniste (postmoderne) ar trebui ca pe de o parte să prizăm această literatură, iar pe de altă parte să cercetăm studiile unor critici și teoreticieni care, trăind în spațiul cultural în care literatura postmodernistă a luat ființă, ne închipuim că au înțeles-o mai bine. În acest sens, am ales să prezentăm viziunea lui Harold Bloom și a lui Ihab Hassan, doi universitari americani, notorii prin studiile pe care le-au dedicat literaturii. Următoarele două capitole le vor fi consacrate.

Virgil DIACONU

Bibliografie:

1. Revista *Caiete critice. Postmodernismul* nr. 1-2/1986, București.
2. Ihab HASSAN, *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature*, ediția a II-a, New York, Oxford University Press, 1982.
3. Matei CĂLINESCU, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, traducere Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcanu, Ed. Univers, București, 1995.
4. Terry EAGLETON. *Teoria literaturii. O introducere*, Editura Polirom, 2008, București, trad. Delia Ungureanu.

* Capitol din volumul *Canonul poetic*, aflat în lucru.

Olimpiu NUȘFELEAN

Nu-i mare fericire să fii post-modern...

Orice poet ar trebui să se ferească de a fi categorisit, încă din timpul vieții, ca fiind post-modern, postmodernist. E o categorisire foarte generală, specifică poate cenaclurilor, recenziilor de ziar sau, desigur, istoriilor literare, și în același timp foarte relativă. E ca și cum ai fi prins într-un insectar, în vreme ce aripile îți mai filfăie iar inima speră să mai bată. Însă, prin această fixare cu acul cu gămălie al „categorisirii”, și se oferă o inimă artificială și comună. Pentru că postmodernismul e rezultatul, într-un fel, al pierderii suflului modernismului, când alt suflu nu este de găsit, când nu mai este putere sau entuziasm pentru căutările de *înălțare* a ființei – specifice poeziei – iar soluțiile de ocazie sînt acceptate cu lejeritate. Dar, în același timp, se poate identifica aici și o luptă a conceptelor, care devine un spectacol caricatural de toată... frumusețea. Căci iată ce spectacol specific actualității derutate se poate iniția când în arenă încep să se bată postmodernii cu modernii, cu săbiile propriilor poezii, încropind texte în formule gata validate de critică, elaborînd tot felul de „făcături” cu pretenții...

Ar fi drept să recunoaștem că această perioadă, după „căderea modernismului”, nu și-a găsit o *identitate* tare, consistentă. S-a creat impresia că postmodernismul, confiscat tot mai mult de noile valuri de poeți, s-a rupt de tradiție, dar, când postmodernismul își analizează apariția și și stabilește predecesori și etape de evoluție, cum procedează, de exemplu, filosofia, cu trimiteri la Fr. Nietzsche, Z. Freud, M. Heidegger, sau la neopozitivisti, reface legătura cu o tradiție pe care o neagă. Dacă, pe această idee, ne vom duce la literatură, vom constata un mare amalgam... Omul de azi are nevoie de repere fundamentale, deci și literare, solide; poezia postmodernă este lejeră... O asemenea poezie caută „masele”, când acestea fug de poezie. Este dureros să vezi cum subiectivitatea eșuează în licențiozitate, cum, în virtutea pluralității și a „exprimării” realității, subiectivitatea se îndepărtează – erodată, obosită – de aceasta. Eul poetului este „schimbător” în evoluția experiențelor poetice, dar acesta are sau ar trebui să aibă și o constantă, pe care este chemat să o hrănească neconținut cu frumusețe. În această *frumusețe*, oricum ai defini-o, rezidă puterea poeziei. Aici, *întru* frumusețe, se relevă adevărata poezie, dincolo de concepte și... clasificări.

Dacă discursul poetic conduce postmodernismul spre adoptarea ironiei, a paradoxului, a manipulării textuale, a

referințelor sau tropilor, atunci trebuie să accepți și faptul că asemenea lucruri s-au mai făcut. Nu poți abandona țelul poeziei de dragul unui cititor lenes, care folosește instrumente... rudimentare de receptare. Nu te poți coborî la nivelul lui, chiar dacă ai găsi o justificare a acestui demers. Nu poți elimina axiologia, care se bazează pe niște criterii, iar criteriile „emană” dintr-o realitate valorică, în raport cu tradiția, cu mișcările sufletului, cu izbînzile conștiinței. Conștiința poetică nu se poate alia însă cu efemerul degradant, nu neapărat cu efemerul... deconstructivist. Orice poet, în timp ce *construiește*, și *deconstruiește*, dar nu prin *divagație*.

Dacă, într-o anumită accepțiune, sunt tot atîtea teorii ale fenomenului cîți teoreticieni există, ar trebui să putem spune că sunt tot atîtea expresii poetice ale prezenței postmoderne cîți poeți există. Dar nu este așa. poezia noastră pretins sau real postmodernă constatăm o jenantă uniformizare a vocilor poetice, cu excepția cîtorva care ies clar din obișnuit iar această ieșire nu o fac într-un spațiu poetic văduvit de tradiție. Și asta cîtă vreme virtutea unei poezii nu poate să stea în gloria uniformizării și a monotoniei.

Eroarea fundamentală în care se află „postmodernismul” este exprimată de faptul că, orice ai spune – în plan teoretic – despre postmodernism, enunțul tău poate fi infirmat, și se poate spune că înseamnă cu totul altceva. În același timp, realitatea poetică nu poate fi inspirată de o realitate teoretică. În cazul postmodernismului, cred că am pus teoria înaintea poeziei, fapt ce duce la producerea de artificii.

În sensul celor afirmate mai sus, cred că e derizoriu să stabilești ierarhii postmoderniste. N-ai criterii valorice, numai presupuneri teoretizante. Poezia adevărată – cea construcție în care cuvîntul tinde spre cîștigarea condiției sale creatoare – nu acceptă asemenea hamuri teoretizante. Literatura e și emulație, mișcare și interferență a modelelor și formulelor, competiție valorică, dar dacă iniți o formulă, fie ea și nord-americană, ceea ce faci e tot o (simplă) imitație. Poezia ține de firescul unei limbi, ea este sau poate fi *creație*, deloc imitație. Deși nu ducem lipsă de imitatori. Optzecismul e însă un *start*, o *desprindere*. E mai mult decît o modă, dar n-a apucat și nici n-a ambiționat să fie curent. În ce se integrează această mișcare rămîne iarăși de văzut. E o încercare derizorie să ridici

Ancheta *Cafenelei*

ierarhii postmoderniste. Pe ce te poți baza? Majoritatea „ierarhiilor” postmoderniste sunt făcute de poeți. Ei sînt în interiorul fenomenului dar, în același timp, sînt departe de... distanțele și criteriile obiectivității. Ierarhiile sînt subiective. Subiective și... drăguțe. Sînt conștient că literatura este o afacere pe cont propriu, că aceasta are nevoie de experiențe literare dintre cele mai diverse, pe care și le asumă, dar izbînzile valorice din pretinsa postmodernitate sînt totuși puține. Nici sociologia succesului nu ne poate învăța mare lucru în această direcție. Poezia *este* sau nu. Desigur că drumul spre ea e plin de piedici, inclusiv teoretice, critice (și critica are erorile ei), de gașcă, de val, de tsunami istoric!...

Voi fi mai repede de acord cu , un critic acerb al a postmodernismului, pentru care această modă e mai mult o etichetă aplicată unei constelații de puncte de vedere, puncte departe de a fi congruente. În creuzetul poeziei noastre actuale, „postmodernismul” are o prezență hazardată, în care sincronizarea se exprimă printr-o iarăși și iarăși imitație întîrziată. La ce și cui folosește? (Am putea găsi un răspuns, dar nu-i loc/spațiu aici și nu-i momentul acum.)

Dacă este aproape imposibil de stabilit un moment de cotitură între modernism și postmodernism (în cazul că acceptăm existența acestuia), atunci care analist ar putea lumina raportul dintre elementele moderne și postmoderne dintr-o operă literară sau de ce anumite elemente ar trebui să le pui în seama modernismului sau altele în seama postmodernismului? Și cu ce scop, dacă nu unul strict legat de modă sau de o grupare de forță, care încearcă să ocupe un cîmp literar destinat oricărei prezențe literare, adică tuturor?

O înclinație – sau plăcere – teoretică mă face să mă aplec uneori asupra unor teze postmoderniste (citești și te nedumirești!...) decît asupra versurilor de „sorginte” postmodernistă, dar poezia ca atare mă interesează dincolo de apartenența la un fenomen sau curent. O receptez ca exprimînd doar adevărul poetic, dincolo de aspectele teoretice pe care le inspiră.

Desigur, nu putem nega întrutotul existența postmodernismului, din moment ce se vorbește atîta despre el iar o serie de poeți/scriitori se revendică de la o asemenea mișcare literară, dar nici nu putem să-i acceptăm pretențiile, deoarece acestea sînt exagerate și ambigue. Rămîne în seama teoreticienilor să-i dea de capăt, însă el, cît e, este izvorît dintr-o mare incapacitate, poate dramatică, de identificare a creatorului, de configurare a unei identități vii, situație ce pare a putea fi datată (istoric) în cele din urmă... Fiind atît de controversat, cu un „corp” atît de larg de „noduri de nervi”, ar putea să pară dinamic și fertil, dar este în același timp atît de vag și de inconsistent.

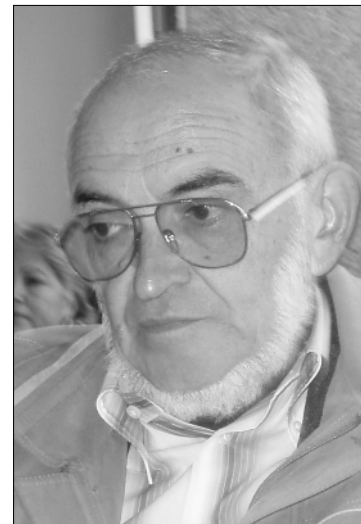
Poeții postmoderniști (sau pretins postmoderniști; nu știi niciodată unde-i adevărul) sînt prea prinși într-o subterană disperare de a-și găsi o identitate, ca să mai poată ieși dintr-o asemenea disperare, care rămîne nerecunoscută, nedefinită, dar mai ales sterilă în plan artistic.

Deocamdată este foarte multă gălăgie în jurul acestui concept. Va fi fiind curent, mișcare literară, fenomen, capriciu, criză sau rătăcire literară?... Nu putem ști ce se va alege sau ce va rămîne din el după ce se vor fi limpezit apele. Sigur este că omul de azi, trăind o condiție atroce, ar aștepta altceva de la literatură decît jocuri literare postmoderniste. Dar asta-i situația, nu sîntem noi deasupra realității, ci realitatea este... deasupra noastră. Se întîmplă asta cînd – nu-i așa? – nu mai crezi în cuvînt!...

Să reiterez: fără o axiologie clară, pretinsul postmodernism românesc se transformă repede într-o „masă” reziduală. Actualitatea are nevoie și de lucruri (poetice) serioase; nu poți face mișto din totul, la nesfîrșit. Nu țin să știu care poeți sînt moderni și care postmoderni. Aș putea face, poate, o listă într-o discuție cu niște elevi de liceu, dar rostul ei ar fi doar ca să aibă ce să scrie la Bac și nimic mai mult. Dacă-i așez pe Dante, Rilke sau Blaga (nume alese la întîmplare) alături într-o bibliotecă imaginară, nu o fac din cauza etichetelor generate de mode sau curente, ci datorită revelației poetice pe care mi-au produs-o și pe care mi-o vor mai produce, cred, la o nouă lectură, la o altă nevoie de poezie. Oricîtă literatură de specialitate aș citi, nu pot face (încă) o distincție clară între moderni și postmoderni, ba să-i mai amestec acolo și pe optzeciști, nouăzeciști sau douămiiști... Și ce mai înseamnă oare demonism, fantagonism, biografism, himerism, boierism?... Sincronizarea e fertilă, cînd e, cum să zic?, ambivalentă, pentru schimbul de idei sau de formule, pentru înnoirea unui discurs, dar, la rigoare, cum poți sincroniza poezia unei limbi cu poezia altei limbi? Îi stimez pe poeții lansați de *Cenaclul de luni*, dar, la vremea respectivă, nu mă interesa cît sînt de postmoderni, ci cît sînt de buni, și, în plus, pe atunci existau și alte cenacluri importante, al căror creuzet literar ar mai fi de luat în seamă. Aș putea da o listă de poeți valoroși, păstrîndu-mi libertatea de a nu-i defini teoretic. Dar nu e cazul. Cît despre curaj, cred că acesta se verifică mai mult nu din a da o listă de poeți, ci din a crede în poezie cînd alții dau tunuri financiare. Nu sîntem pierduți pentru poezie, românul continuă să fie „născut poet”, vorba – postmodernistă?!... – a lui Alecsandri. Poezia nu și-a pierdut demnitatea. Unii i-o mai... strică, dar aceasta – demnitatea poetică – rezistă și există. Așa cum există și români (poeți) care mai aleargă după stele apuse. În ce poezie cred? Determinările sînt inutile. Răspunsul se subînțelege.

Ilie Constantin, un „poeta artifex”

„Ce suferință, vai, să fii alcătuit!”

Cele „două vieți” ale lui Ilie Constantin, *perioada românească*, cu un start mai mult decât promițător și apoi, din 1974, *exilul francez*, se regăsesc, prin orânduirea cronologică a producției lirice, în antologia *Plata luntrașului* (1999), organizată – la rândul-i – în două secțiuni: *Țărm anterior* (1956-1973), respectiv *Literatul barbar* (1974-1998). Sub un „titlu ridicol” (crede Marian Popa), poetul, credincios unor teme, dar sever cu sine, îndeosebi cu piesele din tinerețe, alterate de retorism, vehiculând ticurile epocii, invocă regresivitatea, căderea, extincția. Un travaliu purificator, interesat de estetizare, descoperind că „alergarea în sus”, „mântuitoarea” spirală au fatale tangențe cioraniene, ancorând în formula unei „disperări șlefuite” (cf. Daniel Cristea-Enache) în drumul spre încrețit. E, de fapt, aici o veche obsesie a celui care, recunoscând că trupul e acum o „epavă sfărâmată”, pornea la drum cu mari speranțe. Fiindcă, în 1960, încă student, având lumea „la picioare”, Ilie Constantin debuta în colecția *Luceafărul* cu placheta *Vântul cutreieră apele*, prefațată de Al. A. Philippide, construindu-și și o solidă carieră (redactor la *Scânteia*, Studioul cinematografic București, *Luceafărul*). Va părăsi țara în 1974 după ce mai publicase câteva volume, afirmându-se și ca prozator, eseist și, îndeosebi, ca un excelent comentator de poezie, susținând o cronică febrilă la *România literară* și *Luceafărul*.

Dincolo de șablonul generaționist al începuturilor (epoca fiind populată cu notorietăți gonflante), poemele lui Ilie Constantin respiră un calm clasicizat, respectuos, cu adieri neomoderniste, așternute pe o „pânză vișătoare”. Contemplativ, peisagist impersonal, abordând teme „verificate”, impregnate de o muzicalitate difuză, autorul volumului *Desprindere de țărm* (1964) își anunța cumva intențiile. Îndemânat prin tehnică, probând de pe-acum *suferința estetică*, visând, așadar, la perfecția formelor, el vestește „desprinderea”. Caligrafia, reveria, acea „rigiditate cvasiparnasiană” (amintită de Ion Pop) trebuiau să câștige în dramatism. În *Coline cu demoni* (1970) aspirația evaziunii se insinuează, rigoarea versificației fiind tulburată/ „dereglată”; destinul e resimțit „ca pe-un arest”, „conturul singurătății” și iubita-monadă suportă șocul defazării: „Te iubeam cu ochii mei de douăzeci de ani,/ tu întorceai spre mine ochii vârstei noastre”. Impulsurile imaginative iau notă de uzura biologică („cu tristă râvnă îmbătrânind”), încercând să împace contrariile într-un real clorotic, fidel unui estetism de seră („eter cu ingeri”, „relief de cretă” etc.). Anunțând însă latența (*scara, trepte, cupola* și, apăsător, *golul*). De fapt formula sa lirică ar propune, de pe o parte, erupții de nesiguranță, incertitudine, „vacarmul de singurătate”, altfel spus, haosul interior (îndiguit), tulburând peisajul; și, pe de altă parte, cumiștenia „clasică”, cenzurativă, lăsând senzația unui lirism stagnant și strecurând, poate, chiar ideea abandonului. Gheorghe Grigurcu a definit exact tensiunile acestui *poeta artifex*: Ilie Constantin este un „fervent al formei”, denunțând tocmai *criza formei*. Meșteșugul său scriptic, îndubitabil, tehnicismul (suficient sieși, părelnic) slujesc cu devoțiune „obsesia formei”, terorizată de revărsările „substanței” lirice, supravegheată vigi-

Și „Marele Vag”, palpând „duios” o formă (fie ea și insula visată ori iluzia ca „alcătuire săracă”), e bântuit de nostalgia preciziei, râvnind forma tiranică; dar și încercat de șovăială și indecizie. O *Geneză* deapănă un „vis acvatic”, deslușind „din ființa mării/ forme mișcând spre uscat, somnoroase”. Lumea primordială, insomniacă, în înclăștare evocă momentul preformal, risipirea „zdrențelor stelarelor țesuturi”. Spaima, neîncrederea, ceața, destrămarea etc. se justifică în ghemul informului prin jocul limitelor, intervenind obstructiv: „viața ta e o fereastră/ zăbreliță des cu limite” (v. *Cunoașterea prin limite*).

Când se apleacă asupra poeziei altora, Ilie Constantin se dovedește un comentator avizat, cu lecturi „fidele” și diagnostice validate în timp. Incursiunile sale în peisajul liric (*Despre poezi*, 1971; *A doua carte despre poezi*, 1973) cucureau prin lapidaritate, confirmând contemplatismul observat de Al. A. Philippide încă la debut, exegetul dorindu-se *un privitor*, oferind doar „posibile explicații”.

Odată cu azilul politic în Franța (1974), existența sa se fracturează. Afirmat rapid, venit de la „poalele istoriei”, poetul încearcă acum diverse îndeletniciri (va fi, o vreme, și paznic la un garaj) și începe, de la zero, o altă viață, inclusiv literară. *Oglinzi ale vidului* (2005) reface, pentru noi, cu o muzicalitate difuză, evacuând dramatismul, ceea ce Ion Pop numea „o lirică a rolurilor”. Visele sfâșiate, „soarta de cârțiță”, zborurile casnice, „fără de zare”, invocate și estompate, estetizează suferința. Un doctorat obținut în 1991, cu Catherine Durandin (*La Complicité fertile*, carte tradusă în românește trei ani mai târziu), propune un șir de medalioane, fixate pe relația public/creatori. Revenind spectaculos în literatura română (1990), Ilie Constantin se încumetă la o productivă „răscumpărare”; lirica sa, conectată evazionismului și onirismului, de reverie intelectualistă, încearcă, prin sugestiile *dedublării*, a afla „celălalt chip”. Un mai vechi poem (v. *Din infinit, poate de sus*) invocă *mâna creatoare*, dându-i ființarea, „întocmită” însă „în multe chipuri”. Or, spaima de a căpăta chip, dispariția reperelor (cerului), necurmata hăituială („de mine însumi hăituit”) îl aruncă într-o „mlaștină de irealitate”. Cheamă în sprijin „treacătoarea slavă a rugului”. Speră într-o iluzorie eliberare: „Iată în carne sufletul cum arde/ Din cupa ei dorindu-se afară”.

Făcând din „exersarea voinței” suportul afirmării, poetul porcede și la „lecturi autocritice” (v. *Ego scriptor*, 2010), considerându-se *egalul celor mai buni*. Și citindu-se „cu delicii sălbatică”, cum va mărturisi ironic, lepădând masca ipocriziei, împacând vitalitatea și grandilovența cu estetismul, căzut într-o încântată autocontemplare. Categorie, cu o *candoare de artifex*,

Lector

poetul „suferă de ideea de insuficiență a formei”, nota Gheorghe Grigurcu; ea, tiranică, devine și obstacol, „zăbrebind” jinduțul zbor sideral în decor apocaliptic. „Dispărând” din peisajul autohton odată cu „desțărarea”, omis din listele curente, poetul are parte de o recuperare greoaie, amintit mai degrabă protocolar-superficial. Sau chiar, regretabil, ignorat, „evacuat” (precum în impozantele Istoriei ale lui N. Manolescu și Alex Ștefănescu). Cu atât mai de neînțeles, cu cât Ilie Constantin, dincolo de argumentul valoric al propriei creații, s-a aplecat stăruitor și cumpătat asupra cărților confrăților. Are opțiuni, o solidă cultură poetică, lecturi întinse și, categoric, „organ”; își citește atent contemporanii și generos-politicos, fără a cădea în hagiografie, îi și comentează, vădind o remarcabilă „capacitate de obiectivare” (pe care o admira la Pompiliu Constantinescu). Indicii asupra criticii (metodei) sale aflăm în *Nodul lui Gordias* (1971). Critica ar fi o potențare a nuanțelor (ecleraj), o înțelegere/explicare a celuilalt, o „dezlegare” treptată; *pilda nodului gordian* cere, în primul rând, o apropiere și doar când e cazul „înălțarea hotărâtă a spadei”. *Complicitatea fertilă*, de pildă, încearcă „a readuce la viață” poeți români (1950-1973), având ca centru de greutate generația '60; acoperă, așadar, un sfert de secol de poezie românească, propunând 32 de medalioane. Cu trimiteri la prestigioși critici francezi, manevrând o *grilă tematică*, Ilie Constantin are în vedere un buchet de identități poetice și bogata lor recoltă lirică (în contextul totalitarismului roșu). Și se întreabă, parafrazând textul biblic: de ce „nu și-au agățat țiterile de sălcii” (sau, în tălmăcirea lui Dosoftei, „bucine”), ferecându-le? De ce n-au ales, vorba lui Eugène Ionesco, *socialismul tăcerii* (e drept, un „adăpost precar”)? Mai ales că „melopeea realist-socialistă” încuraja/impunea o „propagandă versificată”, o literatură

aservită, în „regresiune estetică”. Totuși, constata Ilie Constantin, efectele au fost nu doar mortale, ci și „regeneratoare”. *Cenzura* obliga la jocuri lingvistice, limbaj camuflat, esopism. Scurta *liberalizare* a îngăduit schimbarea repertoriului tematic, refugiul în metaforă, împropiata lirismului; și, implicit, tiraje mari, o largă audiență, rezonanța „în cititor”. Adică o *fertilă complicitate*...

În acei ani publica masiv însuși Ilie Constantin, un italianist interesat și de *Cântecele altora*, o antologie pregătită în 1972, după ce, în 1967, îl tradusese pe Eugenio Montale. Un caligraf râvnind, în sonori catifelate, impecabilitatea, calmând „răscolirea demonică” (cf. Lucian Raicu). De fapt, încă în 1968, Valeriu Cristea, comentând *Bunavestire*, prevestea „sâmburele demonic” al acestei lirici, sub control, fără a-și tulbura „oglinzile”. Tensionată mereu de cei doi termeni „potrivnici” (ar fi zis Georges Mounin): *meseria* (tehnicismul) și *inspirația* (harul).

„Impus” pe scena lirică de Miron Radu Paraschivescu și supus, odată cu părăsirea țării, unei „uitări organizate” (cf. V. Ierunca), tratament aplicat, desigur, tuturor celor care alegeau calea exilului (excluși, radiați, anulați etc. din memoria culturală), Ilie Constantin a revenit în forță, fără ecoul binemeritat. Dar în poema *Din infinit, poate* (dedicată lui Cioran), avertizând că nu e vorba de un creator ezitant, incapabil (cum sugerase V. Tănase), el se explica prin refuzul de a-și asuma o *identitate*, pășind „din întuneric spre întuneric” (v. *Cosmogonie*). Fiindcă, spunea un gânditor, „suntem pe-aici doar în trecere”...

Adrian Dinu RACHIERU

Despre lumea în care trăim

Cărțile lui **Norman Manea** (de memorialistică, de eseuri, chiar și cele de beletristică) sunt legate aproape obsesiv de experiența românească totalitară și de holocaust, tema extinzându-se și asupra adaptării la exil. Preocuparea este comună și altor scriitori din diaspora, în moduri proprii. Norman Manea este însă un analist tenace, explorând surse, simptome psihologice, sociale, politice, culturale. Prăbușirea sistemului comunist, surprinzătoare, în afară de faptul că a dat satisfacție modelului capitalist, a creat o jumătate de lume des-figurată, care a ieșit dintr-un regim totalitar, dar nu a ajuns încă în cel democratic, pentru că mentalitatea persistă (ne amintim de generația lui Moise sortită să dispară în deșert), pentru că ne aflăm în situația formelor fără fond (o societate fără suport financiar, dar nici moral, dominată de anarhie și corupție).

În cartea sa de eseuri **Despre Clovni: Dictatorul și Artistul** (Editura Polirom, Iași, 2013, ediția a III a), apărută în limba engleză, în 1992, la New York, explică, în *Nota autorului la ediția întâi*: „Eseurile de față, supuse unei anumite retorici dialectice, jurnalistice, sunt preocupate, toate, de relația dintre scriitor și ideologia și societatea totalitară, într-o țară în care

tradiția politică n-a fost admirabilă și unde dictatura ultimelor decenii a fost un pitoresc amestec de brutalitate și farsă, de oportunism și demagogie. [...] Experiența totalitară rămâne totuși incomparabilă, o situație extremă ale cărei limite pot fi mereu extinse, al cărei potențial malign creează o canceroasă patologie socială. O societate deloc monolitică, cum sperau comuniștii și susțineau anticomuniștii, caracterizată, de fapt, prin ambiguitate și duplicitate, măști și artificii.” (pp. 10-11). Problema este dacă

Lector

scriitorul, ieșit din infernul deznădejdiei și ajuns în infernul tuturor posibilităților, mai poate fi obiectiv, dacă nu legăm prea mult evenimentele de persoana noastră, de resentimente, dacă istoria (care oricum ne scapă) nu este decât o chestiune de secundă, ca și existența, sau de administrare a ideilor fixe.

Primul eseu, *Exil*, tratează situația *străinului*, simțit întotdeauna ca diferit, ca factor de periclitate a unei ordini tradiționale. Această prejudecată se va șterge, cu siguranță, într-o lume globalizată, având la dispoziție mijloace de comunicare instantanee, cu migrări neîngrădite, în care se prefigurează o revoluție genetică, ale cărei urmări sunt necalculabile. În asemenea circumstanțe, noțiunile de patrie, străin, exil se desemantizează. Astfel de previziuni au provocat reacții fundamentaliste și separatiste.

Vorbind despre sine, se consideră o victimă multiplă a înstrăinării, a holocaustului (în 1941, când avea cinci ani, a fost deportat, împreună cu familia în Transnistria), a totalitarismului și a exilului. Doctrina național-socialistă hitleristă a devenit inumană prin exclusivismul ei, „propunea un model totalitar centripet, focalizat pe ideea de rasă pură și stat naționalist” (pp. 15-16). S-a manifestat, deci, violent împotriva *străinului*. Comunismul, la rândul lui, a produs, prin inflexibilitate și teroare, alienare, duplicitate, subterfugii, ca modalități de supraviețuire. Exilul interior a fost o formă morală de rezistență. Eul, partea intimă a ființei, s-a păstrat, în cele mai multe cazuri, intact, vigilent, în ciuda presiunilor de tot felul.

Exilul, cu mare presiune psihică, pune mai acut problema identității: „Lumea înstrăinării este și a alienării de tine însuși, nu doar de ceilalți: exil în cel mai comun sens cotidian, cât și în forma transcendenței celei mai pure” (p. 19). Pentru cel ieșit din constrângeri, traumatizat, liberatatea este împovărată cu memorie, pândită de angoase. Pe exilat (când este și scriitor) pierderea limbii îl trimite în cea mai cruntă înstrăinare, atribuindu-i, e drept, noblețea singurătății, a suferinței. Pe scriitor, însă, îl salvează iubirea, care nu are patrie geografică sau etnică.

Al doilea eseu, *România în trei fraze (comentate)*, ia în considerare trei citate din trei români celebri, Eugen Ionescu, George Enescu și Paul Celan.

Primul, „În România legionară, burgheză, naționalistă, am văzut chipul Demonului sadismului și prostiei încăpățănate”, a fost emis de promotorul absurdului, în 1946, republicat apoi în *Présent passé – Passé présent* (1968). Fraza îi oferă eseistului prilejul să confrunte cele două sisteme totalitare, nazismul și comunismul. Deși au puncte comune, se și diferențiază, în destule privințe. În programul nazist lucrurile erau clare, direcționate, și aderenții au acționat în cunoștință de cauză, pe când idealurile comuniste erau de la început nerealiste, recurgându-se apoi la strategii duplicitare și la forță, pentru a se menține puterea: „Pretutindeni, prezența insidioasă, dilatată a monstrului numit Putere. [...] Funestele patologii colective. Frica. Apatia. Depersonalizarea. Rinocerizarea. Demonul sadismului și prostiei încăpățănate.” (p. 26). Discursul își schimbă registrul devenind autobiografic, autorul amintindu-și hărțuierile cenzurii, conflictele tacite între scriitori și oficialități, frica inoculată în oameni, circumspecția generală, manifestările culturale ale vremii, promiscuitatea în care se scufundase societatea, supremația partidului. Scriitorul va folosi, pe tot parcursul cărții, acest mod de a alterna părți analitice, abstracte, cu altele confesive, narative.

Cea de-a doua frază, folosită ca premisă, aparține lui George Enescu: „Dacă ar fi administrația și politica românească la înălțimea mișcării artistice, am fi una dintre țările cele mai fericite”. Eseistul atribuie românilor câteva mărci caracterologice, simțul fatalității, asociat cu cel al umorului, suspiciunea față de politică, dar și o predispoziție pentru compromis și complicitate, din care derivă „corupția, bizantinismul, demagogia, abuzul de putere, nepotismul” (p.39). O asemenea fișă, cu intenții curative, alcătuiuse Emil Cioran. Atributele sunt, însă, neconcludente, evazive, ca toate generalizările. Constantin Noica numea, ca trăsătură unică a românilor, *îndurarea*, mai ales în sensul etimologic, de a se face dur în interior.

Supravegheați, timorați de poliția politică, românii au recurs la comunicarea codificată, aluzivă, esopică. Între conducători și conduși se crease o falie insurmontabilă. Neîncrederea, disprețul față de politicieni erau definitive. Remediul folosit era disimularea, toate formele de revoltă, colective sau individuale, fiind reprimite, uneori, cu violență. Regimul sever de supraveghere a împiedicat orice formă de organizare, de dialog social. Cultura, în pofida numeroaselor constrângeri, a rămas un domeniu de refugiu, de rezistență, o enclavă.

Al treilea citat, din Paul Celan, din 1958, este unul poetic, evocând Bucovina copilăriei: „Era un ținut în care trăiau oameni și cărți” (p. 45). Perioada de relativă liberalizare, dintre 1965 și 1975, a avut efecte, mai ales, asupra literaturii, deschizând granițele ideologice, lăsând să pătrundă oxigenul valorilor firești, autentice europene. Disociind valoarea estetică de cea morală, eseistul consideră că mulți scriitori, în ciuda operelor remarcabile, au dat dovadă de oportunism, servilism și complicitate. Rezistența, câtă a fost posibilă, s-a făcut tacit, prin neparticipare, prin eschive și ambiguități.

Capitolul titular, *Despre Clovni: Dictatorul și Artistul*, are ca subtitlu *Note la o lectură din Fellini*, actanții fiind, desigur, Adolf Hitler și Charles Chaplin, lumea fiind percepută ca un mare Circ. Interpretând dictatura în registru grotesc, atras de aspectul ludic al unei astfel de similitudini, atenuând oarecum dimensiunea sinistă a realității, eseistul definește: „Jalnicul nostru clovn local... Titlurile sale ridicole, aliniate în scară, interminabilele sale cuvântări, cu invectivele lor monotone și greșelile lor gramaticale. Frica accelerând fanatismul și fanatismul disimulat în viclenie, bâlbâiala și gestică de marionetă, perseverența maniacală, hârnicia schizofrenică, perplexitatea față de tot ce cuteza să rămână viu, spontan.” (p. 62). Și totuși clovneria este o meserie și o artă. Ea te face să râzi, nu să plângi, nu e criminală, nu e iresponsabilă. Un caz psihiatric, susținut de o clică de acoliți, pentru interese proprii, care instaurează teroarea și sechestrează zeci de ani un popor, invocând o ideologie utopică, impusă prin mijloace barbare, este altceva decât un simplu bâlci. E adevărat, clovnul domină jocul, își întinde mrejele și culege efectele, este și spectatorul propriilor înscenări, nu numai un simplu măscărici (cu mască, unul care se dă drept altcineva). Are o doză de sadism ludic. La Fellini este vorba de o substituție de roluri. Și Ceaușescu era un clovn deraiat, nimerit într-un rol de păpușar, racordat însă și el la alte sfuri. Sistemul comunist era compact, solidar, un domino al cărui echilibru trebuia asigurat permanent. Cine a comandat și cine a executat e greu de spus. Este, aici, o artă a manipulării, a gonflării imaginii politice. Cert este că, în final, executanții s-au retras din

Lector

roluri, lăsând marioneta fără putere. Ca în basmul în care puterea căpcăunului stă într-o serie de recipiente incluse, în mijlocul cărora se află un lucru derizoriu, un iepure, o muscă. Sistemul comunist a fost, mai curând, unul neosclavagist, bazat pe ordine, disciplină, polițienism, apatia totală a supușilor, ovații și sărbători omagiale faraonice dedicate Conducătorului deificat. În categoria de Clovn feminin este prezentată consoarta. Împreună, formează *Perechea Supremă*. Această imagine caricaturală este dedusă din comportamentul lor public, de fanteze. Scriitorul este sarcastic, necruțător, realizând un pamflet virulent.

Despre mijloacele folosite și urmările pe termen lung ale totalitarismului este vorba în textul *Referatul cenzorului (cu note explicative ale autorului cenzurat)*. Aproape în toate domeniile, valorile autentice erau mistificate, înlocuite cu surrogate. Surogat era și omul politic, ocupând locul specialistului. Fariseismul se practica la scară națională. La sfârșitul anilor '70, s-a desființat formal Direcția Presei (Cenzura). Autocenzura, intrată în reflex, cenzura mascată urmau să *înlocuiască* această funcție, exercitând-o chiar mai zelos. Nu se publica nimic fără avizul Serviciului Lectură al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Scriitorul istorisește parcursul sinuos, prin cenzură, al ultimului său roman *românesc, Plicul negru*. Este inserat, ca document, *Referatul Cenzorului*, mostră de gândire dogmatică și de atitudine discreționară.

Felix culpa se ocupă de o problemă sensibilă, opțiunile de extremă dreapta ale lui Mircea Eliade, din perioada 1935-1938. Eseistul și-ar dori semne ale delimitării, ale deciziei de acest păcat al tinereții. Nu le găsește nici în scrierile târzii, memorialistice. Este evocată pasiunea neegalabilă a marelui savant pentru cititul cărților. Printr-un joc *als ob*, sunt selectate motive pentru care ar fi fost cu siguranță condamnat de comuniști: activitatea publicistică de dreapta, atacurile împotriva Uniunii Sovietice, elogierea lui Salazar și a susținătorilor acestuia. Un Mircea Eliade rămas în țară a fost Constantin Noica, arestat, *recuperat*, despre care autorul scrie: „Neîncrederea sa platonicească în democrație, fascinația sa față de <<ființa românească>> și față de rigoarea intelectuală <<pură>> l-au făcut să critice mai frecvent și mai acut <<decadența>> occidentală (o critică, în definitiv, mult mai confortabilă), decât dictatura lui Ceaușescu” (p. 132). Mircea Eliade numește *felix culpa* admirația pe care o avea pentru Nae Ionescu. Soluția lui Norman Manea pentru România viitoare: „o clară, neambiguă tranziție spre o societate civilă” (p. 153) – am zice, și civilizată.

Alt text, cvasimemorialistic, *Istoria unui interviu*, relatează momentele tensionate ale întâlnirii cu un securist, după ce scriitorul depusese cerere pentru o călătorie în străinătate. Motivul real era o discuție despre un interviu curajos, dat lui Gheorghe Grigurcu, în 1981, după furtunoasa Conferință a Scriitorilor (cu luări de poziție foarte vehemente), apărut în revista *Familia*. Interviul conținea aluzii destul de transparente la adresa Puterii și un protest contra atitudinilor naționaliste, xenofobe și antioccidentale ale revistei *Săptămâna*, officină securistă. Anchetatorul îi propunea fățiș să emigreze. Era modul cel mai simplu al regimului de a scăpa de incomozi. Se putea traduce ca o autoexpulzare. După interviu, Norman Manea a devenit ținta *grupului de șoc*, alcătuit din executori ai *profesiunii abjecte*, Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor, Ilie Purcaru, redactori ai revistelor *Săptămâna*, *Flacăra* și *Luceafărul*, având misiunea să dezavueze indezirabilii. Acest grup, „diferit de <<numenclatură>>, cu care conlucra capricios,

pe care o și disprețuia, de fapt, permițându-și <<îndrăzneli>> interzise ierarhiei de partid și beneficiind, adesea, de privilegii mai mari decât aceasta” (p. 178). Eseistul observă că, nici după 1990, nu au avut loc schimbări politice reale, fiind doar reciclate vechi instituții și rotite cadre. „Noua” revistă *România Mare*, de fapt succesoarea *Săptămâni*, avea în program: „reabilitarea Securității, denigrarea disidenților, instigarea naționalistă, nostalgia dictaturii, campania antioccidentală” (p. 204). Interviul, din care sunt reproduse fragmente, este un pretext pentru o analiză mai exactă a societății românești în ultimul deceniu de dictatură, relevând relații de complicitate sau de opoziție ale scriitorilor cu Puterea. Un demers aprofundat face Eugen Negrici în prefața antologiei *Poezia unei religii politice*.

Blasfemie și carnaval susține ideea utilității demitizării unor personalități culturale și a reconfigurării periodice a valorilor. Procesul ar oglindi gradul de modernitate al societăților. Este dat exemplul lui Pușkin, transformat în Rusia într-o imagine sacră. A încercat, în America, Andrei Siniavski să-l readucă, într-un studiu, la dimensiuni umane, să-l curețe de tot bagajul encomiastic. Operațiunea sa a fost elogiată în afara Rusiei, contestată înăuntru, considerată un sacrilegiu. Este reluată obsesiv problema publicisticii legionare a lui Mircea Eliade („vreo zece articole”). De fapt, Norman Manea spune, în mai multe rânduri, că Mircea Eliade este „o icoană a românilor” (ceea ce nu este real) și, probabil, își dorește, ca și Siniavski, o desacralizare a acestuia. Cazul propus de Norman Manea este corect, a fost înțeles de toată lumea, dar nu are sens să se facă din el o marotă. Se ajunge la situația în care nu se mai vede pădurea din cauza unui copac uscat. Prevalează, desigur, și o poziție etnică. În legătură cu cele două categorii, *blasfemie* și *carnaval*, invocarea primei are menirea de a conserva starea de fapt, într-o societate, pe când a doua este o reacție deghizată la opresiune. Amândouă au fost aplicate în România comunistă. Sunt comentate și aspecte riscante ale societăților deschise, tendințe sociale, religioase, sexuale marginale, un carnaval al tuturor dezinhibărilor, o realitate a efemerului, o lume care nu mai are memorie culturală, ci numai cultul evenimentului frivol.

În *Addenda*, o reacție la publicarea *Jurnalului* lui Mihail Sebastian, „o analiză nuanțată a vieții erotice și sociale, un jurnal evreiesc, unul de lectură, un extraordinar jurnal de meloman” (p. 246), dar și un jurnal de profiluri intelectuale și de atmosferă politică. Din galeria protagoniștilor sunt selectați Nae Ionescu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Noica. Dintre evenimente, relația dintre magistru (Nae Ionescu) și discipol, nefericita prefață la *De două mii de ani*, drama (dilema) existențială a evreului Iosif Hechter, ororile antievreiești, evoluția prieteniei dintre Mihail Sebastian și Mircea Eliade.

Autorul concluzionează: „Premisa viitorului stă în calitatea și probitatea înțelegerii trecutului” (p. 265). O carte tristă, o carte care stârnește coșmaruri ațipite. Dar o carte absolut necesară, prezentând „o realitate umană care, cândva, sub alte forme, ar putea renaște, ca ideologie și chiar ca structură socială” (p. 9). Norman Manea este *străinul*, scriitorul care a suferit asprile istoriei, care încearcă să le înțeleagă. O face inteligent, cu luciditate, ca un cunoscător, scoțând în evidență detalii, făcând conexiuni, extrapolând, sistematizând idei (deși dezvoltarea cărții pare aleatorie), îmbinând fascinant analiza și confesiunea.

Paul ARETZU

D'Annunzio. 150 de ani de la naștere

(Urmare din nr. trecut)

Cine e în stare să citească și să guste astăzi la noi, pe fondul unei evidente stări de criză morală, de dezabuzare și de pierdere a poftelor de viață, opera lui Gabriele D'Annunzio va fi pur și simplu cutremurată de frumusețea stilului unui scriitor care aduce atât de mult, rămânând profund original, cu un Oscar Wilde sau Baudelaire; un remarcabil poet al analogiilor și afinităților profunde dintre multiplele aspecte ale naturii și spiritului uman, al fascinantelor corespondențe dintre spectacolul interior și cel exterior al unui sine incandescent și tainic, veșnic animat, precum neodihnitele valuri ale mării în furtună, de iubire și dorință. Pentru a sintetiza în câteva cuvinte: unul dintre exponenții cei mai efervescenti ai spiritualității și experiențelor creatoare ale sfârșitului de secol al XIX-lea și începutului de secol XX, omul irepresibil scris pe marea tablă a stelelor din Empireu, de o fără de egal și molipsitoare dragoste de viață. „După părerea mea, nota undeva D'Annunzio la 1900, cuvântul scris ar trebui folosit pentru crearea unei forme pure de frumusețe pe care cartea cu foile încă netăiate o conține și o închide ca pe un tabernacul și care nu devine accesibilă decât printr-o liberă alegere, cu aceeași determinată voință necesară în ruperea unui sigiliu; dar mi se pare că de fapt cuvântul rostit, adresat în mod direct mulțimii, nu trebuie să aibă ca scop decât acțiunea, fie chiar și o acțiune violentă”. Se regăsesc creionate în aceste gânduri cel puțin două dintre laturile majore ale operei sale de scriitor aflat încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea cu un pas în modernitate și de om al unei neînfricate și dezirabile acțiuni practice pusă în slujba propășirii și unității țării sale.

În romanul *Plăcerea*, care inaugurează ciclul *Trandafirul* (din care mai fac parte romanele *Inocentul* și *Triumful morții*), aristocratul Andreea Sperelli, asemeni autorului cunoscut pentru pofta pantagruelică de viață și accesele de voluptate dionisiacă, iubește cu aceeași demonică flacără două ființe total diferite, pe angelica și enigmatică Elena Muti, dar și pe titrata Maria Ferres, o degustătoare superioară a poeziei lui Schelley și o împătimită a sonurilor savant-languroase ale muzicii lui Schumann și Mozart. Între ele, ca un premiu de orgoliu servit unui zeu al masculinității dar și dandysmului de sorginte decadentistă, contele Andreea Sperelli d'Ugenta nu rezistă tentației histrionice de a o seduce și pe Ippolita Albonico, acțiune gratuită în sine, la prima vedere, dar care îl va duce în pragul morții pe nesăbuitul bărbat rănit destul de grav în duelul la care e provocat de iubitul tinerei femei. Tristețea *fin-du-siècle* a ratării nașterii, în fiecare din aceste relații, a idealității cuplului metafizic scoate cu voluptate la suprafața textului efluviile unor simțăminte cu mult mai adânci și mai elevate decât vechea melancolie romantică pe care în fond, sub vălul aceluiasi suflu idealizant, o desfide, mai

mult sau mai puțin programatic, subiectivitatea d'annunziană. Sub imperiul unui erotism nemărginit, D'annunzio și eroul d'annunzian sunt în permanență în căutarea himerei frumuseții, unul dintre simbolurile cele mai frecvente din proza, poezia și dramaturgia marelui clasic italian. Căutarea substanței ei malefice (un deziderat deopotrivă al estetismului huysmanian și al decadentismului, în genere) merge la D'annunzio până la crearea unui relief artistic alcătuit din mari blocuri romanești de ingeniozitate și artificiu, rod al unei gândiri artistice și practice imaginale inepuizabile.

Focul, cel mai răsunător roman al lui D'Annunzio, capodopera sa probabil, deși pune în scenă până la amănunt „tragedia” iubirii crepusculare dintre el, ca tânăr poet, aspirant la surășul mai multor Muze, și celebra actriță dramatică Eleonora Duse, în fiecare pagină aduce un elogiu, într-o superbă viziune de frumusețe și de bucurie, Veneției – „orașului eroic și voluptos care a purtat și a sufocat în brațele lui de marmură cel mai bogat vis al sufletului latin”. Urbe a Tăcerii și a ispitei, citadelă a Poeților, singurii pe lume în stare să întrerupă ori să panseze anxietatea umană și să prelungească uitarea, Oraș de Artă și de origine a *Maeștrilor coloristi* (Giorgione, Tizian, Tintoretto), cu toții aspirând spre taina frumuseții revelate, chiar dacă de-a lungul vremii unii au văzut în el și „o imensă raclă inertă sau un azil de pace și uitare”, în realitate, scrie autorul *Laudelor*, „eu nu cunosc un alt loc pe lume – în afară de Roma – unde un spirit viguros și ambițios să poată aștepta, mai bine decât pe această apă turbure, imboldul virtuții active a intelectului său și toate energiile ființei sale pentru a atinge supremul grad. (...) În fiecare zi Veneția ne absoarbe sufletul: și apoi ni-l redă intact și proaspăt, reînnoit cu totul, de o nouitate originală, așa spune, asupra căreia, mâine, vestigiile lucrurilor vor avea o inefabilă limpezime; și acum ni-l redă de mii de ori mai subtil și mai devorator, ca o arșiță care distruge tot ce atinge, încât uneori, seara, descoperim în cenușă și zgură o extraordinară înălțare. El ne convinge în fiecare zi de actul care este însăși geneza speciei noastre; el ne arată posibilitatea unei dureri transferată în cea mai eficace energie stimulatorie; *el ne învață că plăcerea este cel mai sigur mijloc de cunoaștere pe care ni l-a oferit Natura și că acel care a suferit mult este mai puțin cunoscător decât cel care s-a bucurat mult*” (s.n.). Apologia

Cabinetul de stampe

Veneției, scria Nicolae Balotă, este în fond la D'Annunzio apologia artei. Într-adevăr, simbolul lagunei așa cum l-a fixat pentru totdeauna Veronese (*o flacăra de nestins văzută printr-un vâl de apă*) sintetizează cum nu se poate mai ingenios idealitatea spiritului ce revitalizează în permanență Arta. Grație acestui miracol creator, întreaga poveste de dragoste și moarte, de pasiune și ură din *Focul* pare nutrită din limbajul obscur al vocii elementelor amestecate și contopite în șuvoiul vocii interioare a celor doi protagoniști, Foscarina și Stelio Efrrena. „Focul și apa, de aproape, de departe, vorbeau, răspundeau, povesteau. Încet-încet, atrăseseră spiritul animatorului (vizionarului sedus de lumea inefabilă a posibilelor poeziei *n.n.*), îl seduseseră, puseseră stăpânire pe el, târându-l în lumea nenumăratelor mituri născute din eternitatea lor. El („creatorul de imagini”, scriitorul deținător al secretului magiei Cuvântului, scenaristul, *n.n.*) auzi în urechi, ca o senzație reală și profundă, răsunând cele două melodii care exprimau intima esență a celor două Voințe elementare, cele două melodii minunate pe care el le descoperise pentru a le țese în urzeala simfonică a noii drame”.

Dincolo de fastul și barochismul expresiei ori de morga vizionară a „inspirației” care absoarbe cu o forță teribilă sublimatul vieții în operă și idealitatea operei în spectacolul unei vieți incredibile în toate privințele, temele mari ale romanelor și literaturii dramatice la D'Annunzio, de la care *Focul* cu atât mai puțin se va putea vreodată constitui într-o excepție, sunt, cum pare a le fi inventariat cu scrupulozitate autorul însuși, cele ale timpului care fuge ireparabil, ale flăcării care se consumă, ale trupului care se ofilește și, în sfârșit, ale infinitelor lucruri care se degradează și pier. Împotriva distrugerii și perniciozității D'Annunzio așează pasiunea și iubirea, dar mai ales actul creator pur înțeles ca misiune absorbantă și redempție existențială, versus anomie ontologică. La un secol și jumătate de la nașterea și 75 de ani de la moartea scriitorului italian, proza lui Gabriele D'Annunzio se relevă contemporanilor noștri poate tocmai de aceea ca o seducătoare încercare de punere în act a poezicii actului de creație însuși, de un netăgăduit farmec și ingeniozitate a ideii artistice. Despre orice ar scrie, D'Annunzio scrie în fond despre sine și despre starea de poezie a actului creator. Comentând, de pildă, celebrul simbol al Orașului dominator creat de Veronese, amintit ceva mai sus și de noi, cu conștiința acută că poezia este singurul adevăr din univers, D'Annunzio așterne, cuprins de vrajă, un splendid efluviu de fraze armonizate „ca strofele lirice”. «O asemenea făclie simțeam într-adevăr, ieri, înălțându-se cu o extremă vehemență și insuflând frumuseții Veneției o forță de expresie nemaivăzută. Întregul Oraș se aprindea de dorință în ochii mei și palpita de neliniști în miile sale centuri verzi, ca un amant care își așteaptă clipa fericirii. Veneția își întindea brațele ei marmoreene spre sălbaticul Zeu Autumnal, a cărui umedă răsuflare, parfumată de moartea parfumată a câmpiilor îndepărtate, ajungea până la ea. (...) Un fel de uimire înveștmânta copacii solitari, prizonieri, care-și schimbau culoarea, scânteind și ei, de parcă s-ar fi aprins. Frunza uscată,

căzută pe piatra tocită a malului, strălucea ca un obiect prețios; în vârful zidului ornat cu licheni aurii, fructul rodiului, în plină maturitate, se despica imediat, ca o gură frumoasă în elanul unui râs cordial; o barcă trecea, lentă și mare, asemenea unei zăcători, plină de ciorchini de struguri ce așteaptă să fie storși, răspândind pe apa stingherită de alge moarte, beția aeriană a culesului viei și viziunea podgoriilor înșorite năpădite de armonii tinerești. Totul avea o elocvență profundă, ca și cum un semn invizibil ar fi aderat la aspectul lor vizibil și, printr-un privilegiu divin, ele ar fi trăit în adevărul superior al artei.

Fără îndoială – mă gândeam – fără îndoială, așadar, că în Orașul de piatră și apă, ca și în spiritul unui creator pur, există o aspirație spontană și constantă spre armonii ideale. Un fel de inteligență ritmică și fictivă pare că elaborează cu siliță reprezentările, intenționând să le modeleze conform unei idei, îndreptându-le spre un scop bine gândit (s.n.)». Rar scriere a marelui maestru abruzzian în care acest scriitor modern *avant la lettre* (și chiar mai mult, dacă se poate!) să nu dezvolte o alegorie poetică a legitimității nemilosului act artistic, resimțit cu toată durerea acută a unui alt Prometeu cu ficatul în permanență sfâșiat de vulturul personal. Iată explicit o mostră a unui astfel de foc artistic resimțit cu toată ființa ca dar sacru! „Da, prietena mea dragă, îi spune Stelio Efrrena (D'Annunzio) Fornarinei (Eleonora Duse), celebra actriță, devenită pentru el nu numai iubită, dar și mamă ori soră, trebuie să înving. Și tu mă vei ajuta. Și, adăugam noi, ea l-a ajutat ca nimeni alta cu spiritul, cu trupul și cu numele și prestigiul ei, ba chiar și cu banii ei pe care nu a precupețit să-i investească uneori în grandioasele și tot pe atât de gongoricele lui proiecte artistice (...) Apoi, el simți ciocul vulturului său drept în ficat. Instinctiv se ridică, cuprins de o nerăbdare oarbă, care îl făcu să sufere chiar de încetineala mișcării aceleia. De ce își irosea timpul? În fiecare ceas, în fiecare clipă, trebuia să facă o experiență, să lupte, să se afirme; să crească, împotriva distrugerii. În fiecare ceas, în fiecare clipă, trebuia să țină ochiul fix asupra țintei, să-și concentreze toate energiile asupra aceleia, fără încetare, fără greș. Astfel, nevoia gloriei părea că trezește în adâncul lui un instinct războinic, o furie de luptă și de represalii”.

Așa cum am notat în treacăt și mai înainte și cum merită subliniat suficient de clar la aniversarea celor 150 de ani de la nașterea poetului, o a doua latură a personalității lui D'Annunzio, care face la fel de însemnată, ca și geniul său, gloria amintirii lui pentru italieni, o constituie înflăcăratul lui patriotism pus în slujba acțiunii practice a ceea ce el a numit în volumul *Pentru cea mai mare Italie* „reînvierea Patriei”. Încă de la întoarcerea în Italia, la începutul anului 1915, după „autoexilul” francez, D'Annunzio a sprijinit și a grăbit în luări de poziție publice (la Quarto, Genova sau Roma) intrarea în Primul Război Mondial a Italiei (23 mai 1915) alături de *Antanta* (Franța, Anglia și Rusia) și denunțarea înțelegerii Triplei Alianțe din care mai făceau parte Germania și Austro-Ungaria. Aureolat de succesul discursurilor electrizante în fața maselor entuziaste care determinaseră până la urmă guvernul să treacă de partea acțiunii și intervenției militare, după

Cabinetul de stampe

primirea poetului de către regele Victor Emanuele al III-lea, apreciind ca iminentă intrarea în război a Italiei, D'Annunzio cerea, în 22 mai 1915, Ministerului de Război încadrarea sa în serviciul activ ca ofițer! Pe frontul de luptă, încă de la începutul campaniei militare, neînfricatul bărbat ia parte la acțiuni ale cavaleriei, marinei, dar și ale aviației militare (în mai multe rânduri zboară deasupra liniilor inamice peste Trieste, Trento sau Aisovizza, aruncând manifeste și bombe). În urma unui operațiunii militare, rănit, constată că nu mai vede decât parțial cu ochiul drept, pentru ca apoi să nu mai zărească nimic cu el, cu toate îngrijirile medicale. După nenumărate fapte de bravură militară și curaj eroic, D'Annunzio este decorat cu medalia de argint pentru vitejie care îi este agățată în piept, în piața San Marco, de către însuși comandantul marinei. Pentru comportarea eroică de la Veliki și Falti este avansat la gradul de căpitan și a doua oară decorat cu medalia de argint pentru curajoase fapte de arme. La 12 ianuarie 1917 primește din partea aliaților francezi medalia „Croix de guerre”. Înaintat la gradul de maior, „a bombardat, a mitraliat, a explorat, a fotografiat, coborând uneori până la 50 de metri deasupra solului sub dezlănțuirea tirului antiaerian, o dată cu aparatul lovit în șaisprezece puncte, altă dată întorcându-se rănit la încheietura mâinii și cu 127 găuri în carlingă, în aripi, în radiator și elice, scria în 1978, pe baza unor cercetări proprii și mărturii directe, unul dintre cei mai apreciați biografi ai săi, binecunoscutul poet și prozator Pietro Chiara”. Pe plan militar nimic nu a avut însă un impact și un răsunet mai mare în rândul opiniei publice mondiale decât incursiunea escadrilei „Serenissima” pe cerul Vienei efectuată cu succes în 9 august 1918, cu Gabriele D'Annunzio împrăștiind manifeste antirăzboinice de la bordul navei comandant pilotată de Natale Palli. Potrivit lui Chiara, la 2 noiembrie 1918, locotenent-colonelul D'Annunzio încă mai efectua misiuni de zbor, pentru ca pe 3 noiembrie să se semneze armistițiul și în 4 să se consemneze sfârșitul victorios al războiului.

Încetarea războiului n-a însemnat însă și sfârșitul carierei militare a lui D'Annunzio. Împotriva voinței afirmate oficial de către orașul Fiume, care în 30 octombrie 1918 își exprimase dorința de a se uni cu Italia, la tratativele de pace și de reîmpărțire a Europei de după terminarea Primului Război Mondial, Fiume a fost atribuit Jugoslaviei, situație deloc pe placul Italiei și cu atât mai puțin al lui D'Annunzio, militant pentru o Italie mare și unită cu un obligatoriu caracter autoritar în zonă. După semnarea Tratatului de pace de la Versailles, la Fiume au izbucnit mari mișcări de protest și ciocniri armate între trupele italiene și cele franceze care erau de partea slavilor. Lăsat la vatră la 10 iunie 1919, după ce primește asigurarea din partea lui Benito Mussolini că întreaga familie de la „Popolo d'Italia” i se va alătura, D'Annunzio e tot mai dispus să dea curs cererii Consiliului Național din Fiume care i se adresase de mai multe ori pentru „o consacrare a legăturii ce trebuia să unească pentru eternitate Fiume de Italia”. Încurajat de grupul ofițerilor activi din Batalionul I reuniți la Ronchi care se legaseră prin jurământ să elibereze Fiume de trupele străine și care îi cereau expres ajutorul, pe 10

septembrie 1919 D'Annunzio se pune în fruntea „conspiratorilor” și, împreună cu cei 196 de grenadieri de la Ronchi și cele 26 de camioane sustrate de generalul Guido Keller din parcul Armatei italiene, în 12 septembrie 1919 intră victorios în Fiume în aclamațiile mulțimii și a unui mare număr de soldați și marinari italieni aflați în oraș. În aceeași zi este numit guvernator al urbei, prilej cu care rostește un înflăcărat discurs în care orașul de la țărmul Adriaticii este văzut ca un semn al voinței de libertate a popoarelor. Grație masivei ralierei, alături de „insurgenții” lui D'Annunzio, a unor importante forțe ale armatei regulate italiene (două batalioane de infanterie ușoară, cu arme și efecte și o bună parte din ofițerii lor), Fiume era pe punctul să devină centrul unei revoluții naționale și al unei rebeliuni militare de proporții. Pe măsură însă ce timpul trecea și problemele legate de aprovizionarea cu arme și alimente deveneau tot mai presante și chiar critice, pe fondul scandalurilor tot mai dese dintre moderați și radicali, precum și a nevoii tot mai vizibile la unii ofițeri, amenințați cu spectrul Curții Marțiale, de a reveni la o situație normală, autoproclamatul *Stat liber din Fiume*, departe de a realiza o aderare legală la Italia și mai ales o recunoaștere a unei atari stări de fapt, cunoștea tot mai multe amenințări din afară și dinăuntru. Cincul Tratat semnat în 1920 de Italia, la Rapallo, privind statutului zonei dalmate nici măcar nu aducea vorba despre anexarea Orașului Fiume la Italia; mai mult, prin blocada instituită de aceasta asupra firavului stat din Fiume și amenințarea militarilor italieni din oraș cu moartea dacă nu vor părăsi regiunea înainte de instituirea blocadei, la care ar trebui adăugate masivele dezertări din armată, creau o situație insolubilă. Tot mai conștient de spectrul sinistru al posibilei distrugerii a orașului, pe 26 decembrie Comandantul, cum fusese proclamat D'Annunzio, și-a dat demisia împreună cu guvernul, iar în 4 ianuarie 1921 „legionarii” lui au început să plece. Comandantul a părăsit corabia ultimul, pe 13 ianuarie, după o ceremonie solemnă la primărie unde a fost salutat de primar și de președintele Consiliului municipal.

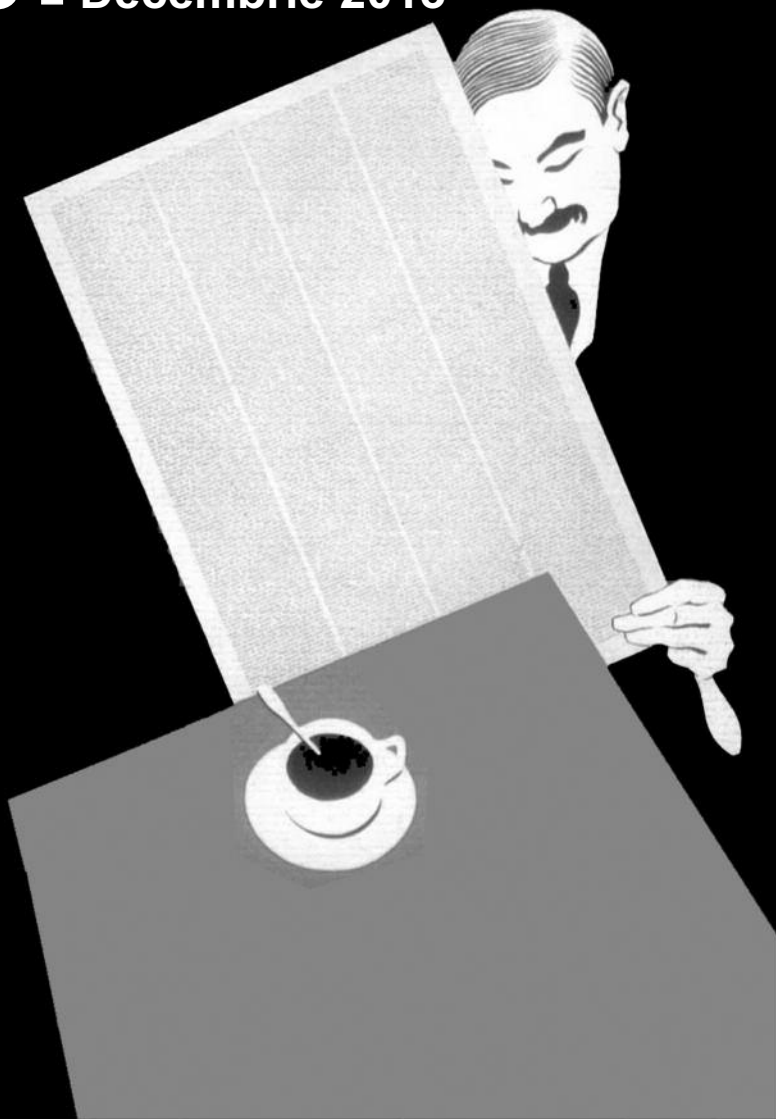
Un mit social utopic naționalist și militar nemiintâlnit se spulbera, însă purtătorul lui de stindard avea să-i supraviețuiască transformat într-o fascinantă legendă. Retras pe malul lacului Garda, în vila Cargnacco, D'Annunzio durează aici în cinstea neistovitudinii sale geniu literar, dar și în amintirea zilelor eroice de la Fiume, un uriaș monument național intitulat *Il Vittoriale degli italiani*. El a fost cuibul ultimelor scrieri și iubiri ale lui D'Annunzio, locul de unde, când fantast și ironic, când cinic și realist, a ținut într-un șah, cât i-a mai rămas de trăit, pe un Benito Mussolini, care, ca „duce” ce se afla, i-a editat primul, în ediție de lux, întreaga operă literară și care, în genere, i-a îndeplinit din înaltă considerație sau frică, la bătrânețe, absolut toate hatărurile...

Ștefan Ion GHILIMESCU

CLUBUL

Cafeneaua literară

88 ■ Decembrie 2013

■ Cartea îngerilor

Apare sub îngrijirea lui Virgil DIACONU

CARTEA ÎNGERILOR *

CE ESTE UN COPIL?

- A fi copil înseamnă a fi întreg.
- Copilul este ființa care face lumea să râdă.
- Lui Iisus I-au plăcut copiii pentru că știau să se joace.
- Copilul este străbunul omului mare.
- Orice copil este „preferatul mamei”, „băiatul tatei”, este „piticul fratelui” și „lasă-mă în pace” al surorii.
- Copilul își privește părinții cu înțelepciune. Știe că joacă teatru.
- Copilul este regele jucăriilor.
- Chiar dacă ai părinți și nu-L ai pe Dumnezeu, orfan te numești.
- Un copil e o floare pură care nu știe ce-i ura.
- Copilul este oglinda omului mare.
- Ce este un copil? Este o ființă cuminte, deșteaptă, cu părul creț, care merge la cursuri de tenis și este ascultător părinților săi.
- Un copil este cel mai de preț dar de la Dumnezeu pentru oamenii mari.
- Copilul este ființa care își dovedește inocența, are drepturi și el, iar oamenii trebuie să nu uite acest lucru.
- Un copil este un înger bun, firav, ascultător și harnic, un cadou dat de Dumnezeu lumii.
- Copilul este jucăria preferată a lui Dumnezeu.
- COPIL: un trup mic, cu suflet mare.
- Cred că suntem niște ființe fără de care lumea aceasta ar fi tărâmul zmeilor.

Bogdan C. LĂDUNCĂ, Elena Daniela TURCESCU, Andra Elena TOBOIU, Paul Cristinel STOIAN, Raluca Andreea ROȘESCU, Andra ȘERBAN, Ana Maria DALA (10 ani)

2

INIMA DE SUB CETINI

Gânduri despre Moș Crăciun

- Moș Crăciun e un om căruia îi place să fie din când în când copil.
- Cu o floare nu se face primăvară, nici cu un Moș Crăciun luna cadourilor... Hai, fiți cu toții Moș Crăciun!
- Moș Crăciun = daruri.
- Nu știu cine este acest Moș și nici nu vreau să aflu. Bine că există.
- Dacă vei crede că părinții sunt Moș Crăciun, vei fi cel puțin nedrept. Orfanii să înțeleagă că ei nu au nici măcar Moș?
- Cu fiecare fulg de nea Moș Crăciun mai pierde o lacrimă.
- Lăsați-i lui Moș Crăciun o scrisoare. Vara, când nu călătorește, nu se va mai simți singur.
- Moș Crăciun, Moș Crăciun,
Cât de trist mai ești acum,
Tot mai des îți ies în drum
Sărăcie, ură, fum.

Poveste de Crăciun

A fost odată ca niciodată o fetiță.
Ca mai toți copiii, aștepta sărbătoarea Crăciunului. Bucatele bune erau așezate pe masă, lumânările se aprindeau în pom, în depărtare se auzea un colind ...
Moșul venea, lăsa darul, pleca. De multe ori el aducea jucăriile pe care ea și le dorea.
Și totuși, fetița din poveste nu era fericită. Un loc la masă rămânea gol, chiar și de Crăciun. De o vreme, mama lua masa cu îngerii, în cer.

Ana Maria DALA (10 ani)

EȘTI MÂNDRU CĂ EȘTI ROMÂN?

- Da, pentru că România e țara oii Miorița și a ciobanului care a fost ucis de prietenii lui cei mai buni...
- Da, sunt mândră, pentru că am învățat că în țara noastră trăiește râsul și cele mai mari haite de lupi.
- Sunt mândru că limba românească e frumoasă, dulce și ușoară, numai verbele sunt cam greu de conjugat.
- Nu sunt mândru de țara asta, pentru că atunci când o să mă fac mare trebuie să plec în Spania, să muncesc și nu vreau să mă despart de mama și de tata.
- Da, sunt mândră că avem o țară renumită, are învățători buni și trotuare, că nu au voie copiii pe stradă.
- Eu sunt mândru că sunt român, că trecutul țării e glorios, noi am luptat în războaie și chiar dacă le-am pierdut, noi tot viteji eram. Numai Ștefan îi învingea mereu pe turci, că mama lui nu-l mai primea acasă dacă lua bătaie la război.

* Textele fac parte din *Cartea îngerilor*, un volum scris de copii cu vârste cuprinse între 9 și 14 ani, în anul 2007. Redăm aici o secțiune a volumului, în speranța găsirii unui sponsor.

● Da, pentru că Pitești este cel mai frumos oraș din România, cu lalele în centru și fântâni carteziene.

● Eu sunt mândru pentru că românii sunt oameni deștepți care se pricep la multe...

● Sunt mândră că sunt româncă, pentru că m-am născut într-o țară care are toate formele de relief, floare de colț și floare de codru.

● Da, pentru că noi suntem primii la gimnastică, luăm premii în Franța cu copiii, dar avem și pedepse, că te trage pe roată sau te trimite la mină dacă te iei de femei și dă oamenii afară din serviciu și de la bloc și nu le dă bon de hrană și de apă și e rău de familia aia.

**Roxana CIOBOTEA, Ciprian DUMITRU,
Adrian NICOLAE, Mirabela ȘERBAN,
Laurențiu STERIAN, Andrei VIȘAN,
Andrei BONCEA, Mădălina LUPU,
Marian PĂTRAȘCU, Albert VAMANU**

Grevă de toamnă

E toamnă, e marți
și școala e-n grevă ca o uzină de vagoane,
de armament sau de nu știu ce...

Eu singur pe alei
mă joc cu zburdalnicul vânt,
dansând cu frunzele, valsând culorile...

Pe trotuar, bețivi amețiți
de nectarul amăgirilor
se tânguie:

„O, toamnă, prințesă,
mai stai o clipă
în acest ceas de culoarea rubinului”,
iar eu, trist ca un prosper șomer,
hălăduiesc printre zile...

Cuvinte rătăcite

La început a fost Cuvântul.
Apoi Cuvântul a născut cuvintele...
Iar cuvintele s-au spart
în sunete, ca lumina în stropi de culori.
De atunci, omul s-a strădui să adune,
literă cu literă, cuvintele
și să le așeze în cărți,
iar eu, pribeag printre rânduri,
m-am pierdut în labirintul de semne
ce mă dezmiardă cu mii de-nțelesuri.
Înainte și înapoi,
câmp nesfârșit de chemări,
păduri nesfârșite de vise,
file de nisip într-o carte
fără sfârșit...

Andrei CONSTANTIN (13 ani)

Insomnie

Numai noaptea
Gândurile-mi cad frânte de oboseală.
Pace!

Câteodată,
Un gând răzleț suferă de insomnie.
Se declanșează războiul gândurilor.
Ostilitățile durează până noaptea următoare.

Ea

Ea are ceva din lumină,
dar nici noaptea nu-i este străină.
Zâmbet cald, lacrimă grea,
ființă ascunsă în neguri: Ea.

Gând 13

Din trecut
mă strigă amintiri...
Dar amintirea copilăriei
mă strigă cel mai tare.

Toamnă furioasă

Vântul geme la fereastră, crengile trosnesc,
Toamna furia-și descarcă pe copaci, pe noi.
Câteodată-mi bate-n geam și urlă mânioasă,
Altădată-ncearcă încă să mă piardă-n ploii.

Uneori, în miez de noapte, bagă pe horn mâna,
Și salcâmi din grădină mi i-a mutilat,
Frunzele înnebunite se ascund la colțuri,
De trei zile pe Azor în casă l-am luat.

Astă-noapte mi-a spart geamul cel de la cămară,
Furia-i s-a întepit cu fiecare zi.
Focul în cămin adesea cu sfială arde,
Pe sofa, în fapt de seară, eu scriu poezii.

Gând 1

Și din ce în ce mai rar iubirea-mi va cânta din liră,
Și din ce în ce mai des uitarea-mi va fi musafiră,
Și din ce în ce mai rar surâsu-ți va apărea,
Și din ce în ce mai des amintirea-n preajma mea,
Și din ce în ce mai rar regretul că te-am văzut,
Și din ce în ce mai des gândul de-a te fi pierdut.
Și din ce în ce mai tu,
Și din ce în ce mai eu,
- Două anotimpuri neîntâlnite,
Dar ursite de un Dumnezeu.

Eva Sakura ADAM (14 ani)

Singurătate

Sunt singură
Și ascult cum plânge tăcerea
Odată cu gândurile mele care mor...
Sunt singură
Și un singur gând strigă iubirea...
Sunt singură

Și durerea mă strânge în lumea umbrelor.
Ascult tăcerea,
Care plânge odată cu gândurile mele...
Sunt singură.

Iarna

Din cerul căptușit cu plumb
Cad steluțe argintii.
Baba-Iarna vine-n sat
Să-i aducă pe-ai ei fii.

Fulgii mici și migăloși
Îmbracă țara în alb;
Niște iepuri drăgăstoși
Stau pe colinul cel dalb.

De sub căciulile pufoase
Ferestruici mici se zăresc.
Baba-Iarna cerne-ntruna,
Iar copiii o privesc.

Toamnă

Șuier de toamnă,
Zi cristalină
Cu vânturi stârmită
Peste grădină.
Se pleacă răniță
O frunză de nuc,
Uimită privește,
Cocorii se duc.
Iar ea, în ușoară plutire,
Atrasă se vede
De-al toamnei pământ,
Și plânge purtată
Pe aripi de vânt.

Anda Nicoleta IORDACHE (14 ani)

Cărțile

În fiecare dimineată
Îmi deschid cărțile
Ca pe niște aripi
Și le închid seara
Ca pe niște pleoape.

Narcisa BÂȘCĂ (14 ani)

Poemul timpului

Din universu-ntreg
nu vreau nimic altceva
decât o fâșie cât mai întinsă
de timp;
pe ea să-mi brodez
nspusele bucurii.

Melancolii de toamnă

E toamnă-n oraș, e toamnă pe străzi.
Merg singură-n noapte, nu știu ce gândesc,
Căci sunt fericită cu toamna alături.
O simt, o iubesc, o doresc.

Melancolii de toamnă și de septembrie...
Mai fericită sunt decât am fost în Eden.
De oameni nu-mi mai pasă, nici de trădarea ta,
Căci toamna mi-e iubită, căci toamna mi-e prieten.

Cristina FLORESCU (14 ani)

Seară de iarnă

Ninge peste lume,
Ninge ca-ntr-un vis,
Soarele și luna
Dorm într-un abis.

Seara e de taină,
Vântul s-a oprit,
Focul mă îmbie
Să mă las vrăjit.

Să visez departe,
La copilărie.
Doamne, ce durere!
Noaptea e târzie.

Oana EPURE (14 ani)

Gândăcelul

Un copil este un soare,
O minune, o lumină,
Mândră floare în grădină,
Gândăcelul din cărare.

Loredana VLAD (9 ani)

Făcătorii de limbă

Merg pe stradă și nu mă mai recunosc printre semenii. Mă refer la limba cea de toate zilele! Vorbesc de „link”, de „click”, chiar de „dă-mi un click pe link”, dacă nu și invers! Dar aud și de câte un „mișto”, de un „nașpa” sau, mai nou, de „du-te-n dragostea mea”. E o limbă vioaie și pestriță, rostită nu de „marginea” societății, ci de băieții în costume de fițe și mașini de lux sau de domnișoarele de liceu, de-ți stă părul de la ceas dacă le privești cum sunt îmbrăcate.

Vreau să mă dumiresc și caut prin DEX. Dau peste anglicanismele definitorii ale revoluției calculatorului, cele care au pus stăpânire pe romgleza noastră: „cash”, „by pass”, „casting”, „catering”, „CD-player”, „cherry”, „discount”, „disc jokey”, „exit-poll” sau „gay”, asta ca să vă reproduc câteva, luate la întâmplare. Dar nu pot neglija nici idiomurile care ne-au scos din uz frumoasele noastre cuvinte de sorginte tradiționalistă: „sictir”, „sfârșit de săptămână” sau „E-n regulă, e bine”. Acum totul e „oops”, e „week-end” sau e „OK”!

Stau, câteodată, anonim, printre grupurile eterogene și ascult expresii, rostite în sintagme ca acestea: „E OK, mânca-ți-aș” sau „oops, că e o panaramă”, sau, de ce nu, „am un dil ok de tot”. Cele mai năstrușnice articulare de limbă aparțin tot tinerilor. Stilul lor non-conformist de a se îmbrăca, de a vorbi și de a se manifesta printre noi, cei „săriți” de 50, e de toată „frumusețea”.

Vorbesc tare, înjură și prescurtează cuvintele într-un mod nemaîntâlnit la alte generații. E drept că și Eugen Simion recunoaște, în „Cuvânt înainte” la DOOM, editat de Academia Română, prin Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” (Ediția a II-a revizuită și adăugită, 2005) acest lucru: „Cât de necesară este, mai ales, această „romgleză” pe care o ascultăm – de cele mai multe ori amuzați, alteori iritați – la TV sau la Radio, vorbită cu precădere de Chirițele mediei de azi și ale lumii politice”.

Parcă ne aflăm într-o veritabilă întrecere socialistă între generații și între categoriile sociale deoarece fiecare încearcă să vină cu partea sa de „contribuție” la vorbirea ce o caracterizează. Dintre toți, cum ziceam, liceenii mă amuză (dar mă și îngrijorează) cel mai mult, ei care acum învață despre lexic și despre limba cea purtătoare de identitate națională. „Vacs”, așa zice, dacă ar trebui să

caracterizez într-un cuvânt ideea lor despre „povestea” de față sau ce cred chiar ei înșiși despre limba pe care o vor vorbi copiii lor; o limbă din care nimic nu va mai rămâne neaoș românesc.

Am făcut cândva un exercițiu de așteptare printre liceeni și de atunci m-am lecut. Bunăoară, toate cuvintele se prescurtează, vorbesc în argou și sunt în stare să altoiască cele mai bizare combinații de exprimare pentru a se „rupe” în figuri și a-și dovedi inteligența creatoare. Astfel, am înțeles ce înseamnă „băbăciune” (femeie în vârstă, care se dă tânără, care concurează tinerele), ce este aceea o „babacoasă” (tânără care se iubește cu unul mult mai în vârstă decât ea) sau ce reprezintă locuțiunea verbală „mi se perpendicularizează”, asta dacă mai aveți timp de meditat...

I-am studiat pe ei, tinerii, care fac din limbă instrument de tortură pentru urechile celor mai conservatori; ei, care ne vor duce pe culmile unui progres nebănuit încă. Închei prin a mă declara mulțumit că e mai bine să auzim de „OK”, de „dil”, de „link”, de orice înseamnă progres tehnic, decât să-i văd lipsiți de orice inițiativă. În fond, cuvintele unei limbi sunt expresia unei „majorități tăcute”, care obligă dicționarele să-și deschidă copertele. De ce să nu fim realiști? Ceea ce vorbește majoritatea reprezintă limba vie a unui popor. În fond, nici nu mai știu dacă-mi place, dar cert este că trebuie să mă dau după lume. Iar când te dai după ea, o iei la pasul vieții, cu DEX cu tot. „Oops”, că iar m-am lungit!... Dar cum era să zic, dom'le? Cunoașteți un alt fel de a rosti „românescul” *sictir*, într-un mod mai sofisticat și mai... european?!

Gheorghe FRANGULEA

Eveniment cultural

O tradiție de apreciat

Dacă e Brumar, la Pitești e teatru. Cam o săptămână, în fiecare zi. În festival dublu, internațional. La „Davila”, unde anul acesta s-au întâlnit nimerit colective de gen din Anglia, Ungaria, Serbia, Bulgaria, România, Kosovo, Macedonia. Prezentând felurite spectacole în sala Studio 125. Creată cândva, inovator, de Liviu Ciulei. Teatru din

belșug, ce ar fi util ca în viitor s-ajungă, în parte, și prin alte locuri din județul Argeș. Cred că și pe-acolo or fi iubitori ai acestei arte cu rol distractiv și educativ. Fie ca în noiembrie următor întreprinderea asta teatrală să aibă mai mare spor!

Adrian SIMEANU

Motto:

*Mă întreb, mă întreb cum de am putut fi
atât de aproape de toate acestea?*

Plecând din valea Ungerengeri*

Valea Ungerengeri.
Înainte anotimpului ploios, zis masika,
iarba ajunge cu puțin mai mare decât gleznela cailor.
După câteva săptămâni de joacă a ploilor cu pământul,
iarba pare că atinge cerul.
Peste încă un timp
plin de învăpăiatele portocale ale soarelui
și ale lunii, iarba se usucă.
Apoi, un fel de preot al locului, spun ei, îi dă foc.
Fumul zboară parcă pe firul unei ape a cerului.
Întâi apa, apoi iarba, preotul acela și focul.
Pe tăcutul fir al văii Ungerengeri
curge un fum gri-albăstrui.
Mă iau după el.
Un strat de cenușă subțire îmi ascunde sandala.
Călătoresc cu privirea pe firul văii Ungerengeri.
Pe cap port un turban turcoaz.
E început de secol.

La Hassan

Are o casă împrejmuită de nisip,
ceva iarbă aspră din loc în loc
și un singur măslin.
Pe măslin l-a găsit aici acum treizeci de ani,
atunci când a venit.
Au rămas împreună pe colină pentru totdeauna.
Are mulți prieteni.
El pregătește mâncare gustoasă, simplă, aromată,
după rețete vechi africane, berbere și arabe.
Prietenii vin pentru bucatele lui,
dar și pentru suflul lui singuratic.
E cald suflul lui Hassan,
bun ca pâinea subțire a deșertului.
El nu părăsește niciodată colina.
Trec caravane care-i aduc legume și apă.
Un tânăr djerbian* îi aduce fructele și carnea.
Măslinile le are în fiecare an de la prietenul lui,
frate de gânduri și de visuri deșertice: măslinul.
Pentru cafea a tocmii o negresă.
Apare de sub colină, ca prin farmec,
cu desagii puși pe Ahir,
un măgar ciudat, semănând unui om
pus mereu pe glume.
Negresa vine întotdeauna seara,
când vârful luminos al lunii seceră deșertul.
Desagii se clatină. Ea merge drept.
Și este subțire.

* djerbian – locuitor al peninsulei Djerba (Tunisia)

În Zaafran

Vorbesc de Zaafran.
În locul acesta crește șofranul.
De aici începe Sahara.
Salhim este un om al Saharei.
El are un cal, o caleașcă și o nevastă
cu buze groase, străpunse în colțuri de patru cercei.
Caleașca lui e din fier vopsit în albastru.
Are roțile arătoase ale unei mașini.
Urc pe o scăriță și-mi sprijin picioarele
pe o stinghie lată cât palma.
Sunt în caleașcă.
Scândura ei e acoperită cu pături curate.
Culori roșii, verzi, albastre,
culori țesute din păr de dromader.
Eu am un turban ca șofranul.
Capul lui Salhim e înfășurat într-un turban gri.
Din când în când, și-l udă cu apă.
Mă uit la el. Are dinții rari și înnegriți.
Are cute adânci pe față.
Vorbesc cu el. Vorbește franceza.
O știe din clasele primare.
O înțelegere tăcută stă între mine și el
când nu vorbim.
Suntem ca doi prieteni
care nu-și mai revarsă bucuria în afară,
o tot circulă în inimile lor, ca într-o singură inimă.
Așa aflu viața deșertului, a dunelor,
mereu aceleași dune și mereu schimbătoare,
viața soarelui din Zaafran,
viața căldurii, a dromaderilor, viața cailor sălbatici...
Când vorbesc de Zaafran,
vorbesc de viața lui Salhim.

Un vis avut în fortăreața Simbamuenni.

Meterize cu două șiruri de găuri de ochire.
Porți uriașe din lemn de tek,
porți acoperite cu fine arabescuri.
Porți care puteau opri furia de neînving a războiului.
Fortăreața se numește Simbamuenni.
Sultană peste cerul acestui altar era fiica lui Kisabengo,
vestit vânător de oameni și de inimi de femei.
Sângereros, tâlhar, aprig la mânie,

Kisabengo a întemeiat Simbamuenni,
orașul-leu.
Cu timpul, Kisabengo a devenit leneș
dar mintea lui nu se oprea să țeasă planuri de atac.
Vedea cetăți asediate,
caravane prădate și oameni în lanțuri.
Toate acestea i le lăsa moștenire Kisabengo, fiicei lui,
împreună cu pușca și gloanțele.
Pușca lui cu gloanțe de argint.
Ea avea să devină căpetenia din Ukami. Femeia-leu.

Urmărind pasărea mierii

Pasărea mierii cântă.
Zorii de zi sunt numai ai ei.
Katamboga pornește să găsească pasărea mierii.
Pasărea mierii se ascunde în cântecul ei.
E clarvăzătoare pasărea mierii.
Știe că va fi găsită de căutătorul mierii.
Katamboga fluieră mai întâi cu bucurie.
Dimineața are ea însăși un aer de bucurie.
Katamboga îl respiră.
Katamboga începe să fluiera apoi
din niște fluiera de tristețe ascunse în lăuntru lui.
Atunci el vede Pasărea mierii.
Ea zboară până la un bătrân baobab.
Se așează pe cea mai de sus creangă.
Așteaptă. Căutătorul mierii va veni.
Ea își smulge o pană și o lasă să plutească.
Împreună cu o bătaie a inimii ei.
E semnul de recunoaștere.
Katamboga urcă până la cerurile cele mai înalte
ale mierii.
Până la inima acelei păsări.

Sosirea străinului

Cu o tobă mică își anunță venirea.
Doi bărbați îi fac semn să aștepte.
Soarele coboară încet
și bate cu o ultimă rază în toba străinului.
Își privește toba și mâinile. Așteaptă.
Șeful de trib vine să îl întâmpine.
E urmat de doi războinici.
Șeful de trib ține cu amândouă mâinile un ulcior.
Străinul se apropie.
Atinge cu amândouă mâinile ulciorul fetiș.
Scoate apoi pe rând dintr-o traistă:
banane, arahide și câteva nuci de cocos.
Le dăruiește. Șeful de trib le primește.
Pune mâna pe umărul drept al străinului.
Împreună intră în sat.
Îl așează pe străin la masă.
Carne de capră, un blid cu legume, câteva fructe.
I se pregătește casa în locuința războinicilor.

Înainte de-a merge la odihnă,
șeful de trib și străinul
calcă cu piciorul drept vatra focului.
Cei doi sunt uniți acum prin foc.
Șeful de trib privește astrele și spune:
nu te vei mai întoarce
decât după ce vei lua tot cerul în privire.

Povestea lăutei

(După o poveste veche arabă)

Califul Al-Mu`tamid iubea muzica.
Știa că nimeni altul să se strecoare printre firele ei.
Într-o zi și-a întrebat supușii:
-Știe cineva cine a născocit și a făurit cel dintâi lăuta?
- Lamik ibn Matusilah ibn Mahwil ibn`Abad
ibn Hanuh ibn Qarn ibn Adam,
i s-a răspuns din mulțime.
-Vreau să știu povestea lui, a spus califul.
-O, Emir al credincioșilor,
acest Lamik avea un fiu pe care îl iubea
și pe care moartea i l-a luat.
Lamik a atârnat corpul fiului lui
într-un copac din fața casei.
Zi după zi corpul se usca în bătaia vântului și a soarelui.
Au rămas din el doar o coapsă,
osul piciorului, talpa și degetele piciorului.
În toate fazele lunii,
fie că era hilal, qamar, nuqal,
bid, dura`, dulam, hanadis,
dadiyatan sau muhaq,
oasele cântau până în zori.
Copacul cânta și el.
Într-o zi Lamik a luat o bucată din lemnul copacului.
A tăiat-o, a șlefuit-o, i-a dat forma trupului fiului lui.
Corpul instrumentului era coapsa,
gâtul era forma piciorului,
capul instrumentului era talpa,
cuietele pentru acordaj imitau degetele
iar coardele erau arterele.
A așteptat ca luna să-și reia fazele
și într-o noapte din hilal a început să cânte.
A scos un bocet și s-a acompaniat cu lăuta,
și apoi încă unul și încă unul,
fără a se mai putea opri.
Din când în când se oprește și îmbrățișează lăuta.
Dar muzica ei nu se oprește nici atunci.

Cristina ONOFRE

* Poeme fac parte din volumul în lucru *Să mergi călare.*
Să întinzi arcul. Să spui adevărul.

Radu VOINESCU – 55

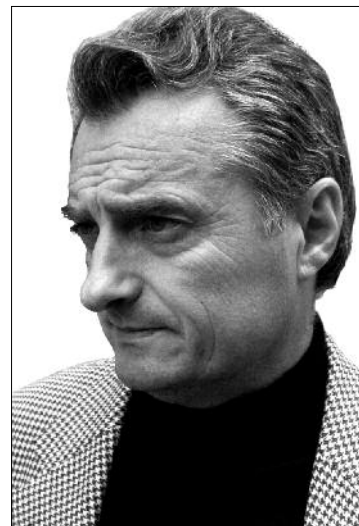
Afișe electorale

Lipeam amândoi afișe electorale,
hoți de iluzii ce eram,
și hoți de dragoste...
Flămânzi, pe atunci, făceam dragoste
în picioare, lipiți de zidurile acoperite
cu imaginile colorate
ale religiei volatile unde slujeam.
Ne furișam în garsoniera ta,
aproape goală,
și în loc de cină
făceam dragoste,
ne luam porția de dragoste
dimineața, în loc de cafea,
și de pâine ne ținea loc
dragostea.
Rămânea de neînlocuit
fumul dulce-amărui al țigărilor;
cu el visam.
Anii au trecut,
în ziarul meu te-am făcut
femeia zilei, femeia lunii,
femeia anului,
asta ca tu să urci tot mai sus,
tot mai sus...
Acum stau aici, în anticameră,
strivit de solemnitate
până când vocea secretarei mă trezește:
– Doamna ministru nu vă poate primi!

(din volumul „Născuți în '58”)

Câinele vagabond

Adesea, ca să se amuze,
muncitorii de pe șantier,
prind un câine vagabond,
întotdeauna mascul,
un câine învățat, mai întâi,
să vină cuminte la bucațile de salam
aruncate cu generozitate,
din pachetele lor cu gustări
sau cumpărat cu suta de grame
de la mini-marketul din colț.
Până când, într-o bună zi,
îl prind cu grijă, ca să nu-i muște,
el, care i-a alungat pe toți dulăii din zonă
făcându-se stăpân
pe toate cățelele în călduri, el,
care nu doarme nopțile,
patrulându-și teritoriul cu ferocitate.

Îl prind, așadar, și
îl țin bine, apoi
unul ia o lamă de ras,
și, tăind pe îndelete,
îl emasculează,
lăsând ovalele însângerate să atârne
în urma lui, când l-au eliberat.
Iar el umblă urlând,
urlând ca de moarte,
târându-se
doar pe picioarele dinainte,
cerșind ajutor cu ochii înlăcrimați.
Și ei râd...,
râd de se prăpădesc,
ori de câte ori femeile care trec prin apropiere,
duc mâna la inimă
însăimântate,
neștiind cine a schingiuit
câinele care până azi
stăpânea cele patru străzi,
cu statura lui mândră
și colții amenințători.
Până se îndură câte una, mai curajoasă,
sau poate cu mila învingând frica,
să îl ia în brațe, înfășurat în câteva ziare
așa, cu sângele șiroind,
și să îl ducă la veterinar,
iar câinele urlă încontinuu și se lasă dus –
ce le mai place muncitorilor de pe șantier tabloul,
și râd, râd, de se schimonosesc!...

Va fi cusut, bandajat, însănătoșit,
dar, când revine în stradă,
toate se vor schimba,
până când un alt câine o să cadă
momit,
în mâinile muncitorilor puși pe distracție.

Sophisticated Lady

Zilele nisipoase, începute târziu,
lumina filtrată
ca printr-o hârtie de sugativă,
masajul, meridianele,
punctele dureroase,
fereastra cerului, mlaștina vânturilor,
poarta lacrimilor,
baia în lapte de cocos,
lampa de bronzaj,
cremele
vichy, guerlain, dior, yves rocher,
estée lauder, clinique,
măștile, periile descâlcesc părul
iar, și iar, și iar,
ca un ritm nervos de jazz,
prosoapele calde, prosoapele reci,
fond de teint, lipstick,
rochas, chanel, lolita lempicka,
lacuri de unghii pale, onctuoase
dilema *hey dj* sau *wanna be a star?*
lancôme, elisabeth arden, bourgeois
yes, all bourgeois
ritmul muzicii pulsând
lent, trezitor,
în creier, în pavilioanele urechilor,
tam-tamuri fine urcând
dinspre stomac
și nerăbdarea...,
jazz, jazz, jazz...
masa frugală, salata de avocado,
brânza albă *taillefine*
plaisir en toute légèreté avec
zéro pour cent de matières grasses,
velouté aux fruits
crevetele fade,
eșarfe, și pălării, și muzica mereu,
jazz...
seara alunecând *violet,*
cu ultimele raze țâșnind dintre nori,
ciupind,
clădirile înalte, umbrele lor prelungi,
ca în joacă,
scăldând orașul în arpegii,
o orchestră bătând ca fantoma
olandezului zburător
thelonious, grav, languros,
winton marsalys –
o trompetă recalcitrantă
sidney bechet,
sarah vaughan
saxofonul viril al lui sonny,
și pianul,
pianul nervos al lui duke,
în cascadă,

jazz, jazz, jazz...
totul – acestei clipe
„never thinking of tomorrow”
băuturile, tăria înăbușită
în arome,
fumul suflat nonșalant,
peste fețele pătate intermitent
de stroboscoape,
seara care se adâncește,
dansul, corpuri depărtate,
corpuri lipite,
transpirație parfumată,
ochii scânteind, ce bun marketing!
bancnote foșnind,
seara adâncindu-se în noapte
în pahare se toarnă aur patinat,
și rubin, și turcoaz
jazz...
ospitalitatea standard
hotelul maiestuos
cearșafurile bine întinse de
o cameristă portorică
în halat apretat, imaculat,
imitațiile perfecte din glastre
preludiul lent, jazz, jazz, jazz,
jazz fusion
note picurate ca o ploaie de toamnă
monty, alexander the great,
jazz,
animalul răsuflând greu,
adâncindu-se, cu mugete vitale,
în trupul ca o sculptură în carne
și întrebarea
sticlind în pasta semiîntunericului:
„Pentru ce atâta frumusețe?”

(din volumul „Născuți în '58”)

Lecția despre sinucidere

Trăiește trăiește trăiește trăiește
trăiește trăiește
trăiește trăiește trăiește
trăiește trăiește
trăiește trăiește trăiește
trăiește trăiește

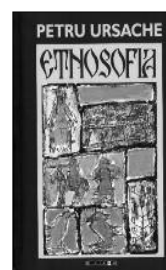
Trăiește!...

Adiran Dinu
RACHIERU,
*O întâlnire
mirabilă:
Eminescu-
Creangă,* Editura
Ideea Europeană,
București, 2013

Ion **COCORA,**
*Viața într-un
lacăt,* Editura
Palimpsest,
București, 2013

Petru
URSACHE,
Etnosofia,
Editura
Eikon,
Cluj-Napoca,
2013

Magda
URSACHE,
*Comunismul cu
rele și rele,*
Editura
Eikon,
Cluj-Napoca,
2013

Ioan F. **POP,**
*Poemele
poemului
nescris,* Editura
Caiete silvane,
Zalău, 2013

Titi **DAMIAN,**
*Scriitori din
Zodia Helis,*
Editura
Helis, Slobozia,
2013

Nicăieri

Când faci pe plac lutului, deși invoci cerul,
speranțele se topesc în dogoarea stelelor...

Cărări ale văzduhului, neumbrate,
tremură la marginea norilor...

De unde vii, căci tresărirea nu te știe?
Înaltul nici n-a auzit de tine,
iar lutul te-a uitat demult...

Dacă vei fi fost!

Trăiesc pe furiș

La marginea lumii
cineva îmi scrie amintirile pe zarea cețoasă
în timp ce eu, în vacarmul cetății,
trăiesc pe furiș și-mi leg rănile cu uitare.
Tu te întrupezi în fiecare zi
în bijutierul de la colțul străzii
știind că eu iubesc cerceii
și sărutările de după urechi.
La marginea lumii, cineva trage sforile
nemuririi,
îi pune cercei și-i spune povești
cu bijutieri și femei care trăiesc pe furiș.

În vacarmul cetății,
nemurirea se cumpără cu zâmbete.

Un gând păgân

Lama cuțitului se așează la masă
lângă grumazul meu
și îngerul râde!
Păcatul dă târcoale istoriei...
Voi fi o piramidă la marginea mării,
iar sabia va rugini în otravă.
Legenda deja mă bănuie...
Drumul spre catedrala sufletului meu
e jucat în picioare de soldați argintii,
în bătălia dintre faptă și gând.

Vei fi fără pereche

Poate nu e prea lung drumul
dintre cele două împărății...
De-o fi cu iarbă, cu piatră sau cu foc,
îl voi trece desculță, albă și sidefată.
Tu vei fi când înainte, când înapoi,
vei fi râzând, vei fi plângând, vei fi...
Zeița sticloasă îmi va zâmbi duios,

iar anotimpul va fi străveziu.
Voi vedea aurul, smirna și tămâia!
La marginea pământului,
la picioarele zării,
marea va fi departe
și corabia de ceață va pluti pentru tine.
Vei fi fără pereche!

În muzeu

S-ar fi putut întâmpla
ca tu să nu fi fost lângă mine
când am aflat că voi pleca spre lumină –
dar vestea asta s-a împărțit la doi
și mi-e din ce în ce mai greu
să-ți deslușesc taina din ochi.
Trebuie să pășim împreună desculți
pe drumul îngust presărat cu cioburi.
Ne vom întâlni cu toate amintirile
și le vom lua cu noi în unghii.
În veșnicie, unghiile noastre
vor fi minunile lumii apuse.
Ei vor ști că suntem dovada
acestei lumi
și ne vor așeza în muzeul de cleștar
al trecutului și viitorului.

Am devenit cuvânt

Cândva, mă durea singurătatea.
Număram stropii ploilor cenușii,
număram lacrimile plânsului de argint...
Dumnezeu mă număra
printre cei cu mâna întinsă spre fericire...
Înainte de tine nu era nimic,
îi iubeam pe cei neîntâmplați.
Dumnezeu mă număra
în tremurul norilor de culoarea ochilor.
Într-o zi de sărbătoare m-a strigat pe nume
și m-a răsărit într-o grădină albastră.

Silvia PETRE-GRIGORE

Câinii negri ai soarelui

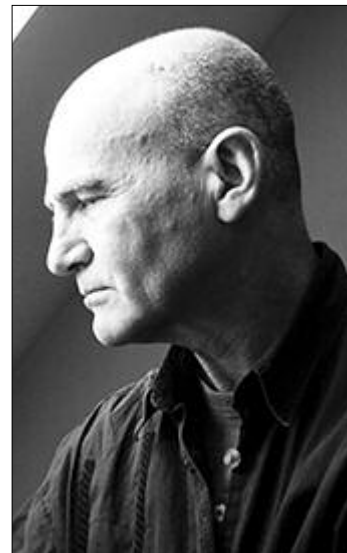
Mereu le spun prietenilor: nu vă plângeți pentru lucruri mărunte, păstrați-vă puterile pentru situațiile-limită. Zici că e greu? Dar dacă mâine vine Apocalipsa și trebuie să lași totul și să supraviețuiești în ceață și frig? Atunci vei dori acest prezent pe care-l blamezi zi și noapte.

Am citit romanul **Drumul**, de **Cormac McCarthy**, apărut la noi în colecția *Raftul Denisei*, Editura Humanitas, 2009, tradus de Irina Horea.

O iarnă atomică și un decor postapocaliptic. Întoarcere la canibalism, la supraviețuire. Un tată și un fiu călătoresc spre mare. Spre resturi de lumină. Niște pături, un pistol, ceva de mâncare. O lume fără oameni. O parabolă despre tot ce poate fi inuman. Natura și oamenii între violență și duioșie. Păduri mohorâte, case carbonizate, leșuri plutind pe ape, conducte ruginite, „întuneric implacabil, câinii negri ai soarelui, care alergau, vidul negru, zdrobitor al universului”. Un timp împrumutat, o lume de împrumut, epave de clădiri, sârme încălcite, pustietate rece.

Cormac McCarthy s-a născut în 1933. S-a înrolat în aviația militară, nu și-a terminat studiile, s-a mutat în Alaska și a început să scrie. După un roman de-al său au realizat frații Coen filmul *No Country for Old Men*. Romanul *The Road - Drumul* - a fost recompensat cu Pulitzer Prize în 2007. Odiseea supraviețuirii creează un suspans alimentat de eterna speranță umană. Adică... poate că totuși mai există o porțiță, o soluție. Interesante sunt dialogurile concepute de autor, fără clasică liniuță de dialog, devenind, parcă, lungi poeme, înșiruite pe verticală, într-o economie tulburătoare de vocabular.

Regizorul John Hillcoat a ecranizat *Drumul* în 2009, cu Viggo Mortensen, Kodi Smit-McPhee, Robert Duvall și Charlize Theron. Mi se întâmplă prima oară să nu am dorința de a vedea filmul. Spaima. Vreau să rămân cu sobrietatea frazelor, cu

imaginile create de cuvinte. Romanul e rotund, sobru, viforos, sângerând. Dacă personajul își amintește de trecut într-o frază efemeră, regizorul face un flash-back care poate rupe ritmul.

Văd filmul. Nu ajunge la înălțimea operei. Scriitura e ca o tăietură precisă în stâncă. Regizorul australian John Hillcoat, născut în 1961, vrea să fie corect, se străduiește să creeze atmosferă. El a mai realizat westernul *Propunerea*, în 2005. Aici, în *The Road*, îi reușesc decorurile. Evită culorile țipătoare, preferă arămiul în sepia. Vedem moloz, mașini abandonate, cenușă, dezastru, orașe crăpate. Totul e credibil. Viggo Mortensen joacă ireproșabil, e un mare atu al filmului. Băiatul din film mi se pare de o fragilitate prea feminină. Există suspens, dar și voce din off, ceea ce mie îmi sună a fugă spre literatură, a neputință filmică. Cartea evită clar melodramaticul, dar în film sunt prea multe scene cu soția disperată, încât emoția alunecă subtil spre o tentă duioasă, ceea ce romanul nu adoptă. Cu toate acestea, filmul e meritoriu, sensibil, cu scene elaborate, cu detalii bine puse la punct, cu un actor ca Viggo, capabil să evite orice facilități sau impulsuri contrafăcute.

Alexandru JURCAN

Muzica

Sibiu' rămâne în top...

Prin cea filarmonică, focar de cultură la greu. Și a ei orchestră rânduind sonor cu atâta spor. Fui acolo-n sală și rău îmi păru când ieșii din ea. Mai cu seamă că sunetul acum e-mbunătățit. Fiind o plăcere să-l ascuți pe Mozart. Sub bagheta fermă a unui model. Ilarion Ionescu-Galați. Septuagenar, cu ani mulți la pult. Sigur priceput la instrumentiști, dintre ei venind. Și la partituri știute în cap, căci a dirijat liber, dezinvolt și eficient. E nițel rigid, din cauza vârstei. Dar impune cert și cu viu impact. „Serenata notturna” și concertul antepenultim pentru pian sunând strălucit. E drept că fură create așa, da' și interpretării contează cumva. Nabiulin având, categoric, merit din belșug. Știam despre dânsu' și voiam să-l văd. Precis în tușeu și fin copios. Școlit cu teme, rafinat nespus. Tânăr, cultivat și prietenos. Vorbind românește și dorind rostit a veni-n Pitești. Degrabă, sperăm, să se-ntâmpale asta. Neîndoielnic, Alexei triumfând. Iar noi unanim jubilând...

În loc de final, mă-ntorc nițeluș la Ilarion. Care-a încheiat cu Schubert, la fix. „Mica simfonie”, o bijuterie. Și ea deslușită la superlativ. Sunt eu curșugiu, da' de data asta nu găsii nimic ca să reproșez. Totu-a curs fluent și desăvârșit. Zău că am plecat tare întristat că s-a terminat ceva minunat..

Un superrecital

Spre fine de Brumar, la filarmonica loco. Binevenit, categoric. Cu „AD LIBITUM”, cvartetu' din Iași. Vechi de-un sfert de veac. Primenit mai an, în chip nimerit. E un monolit, sunând ideal. Precis și distins. Nuanțat la fix, cu maxim bun gust. Program dificil. Chiar deloc facil. Enescu, modern. Experimental. Ludwig, viguros. Aprig, furtunos. Ravel, fin, frumos. Liric, delicios. Una peste alta, impresionant. Idem fascinant. De apreciat și de consemnat. Ceea ce și fac, entuziasmat. Dară și măhnit că nu-s mai versat. Să scriu despre ei cât mai adecvat. Ei fiind, la rând, Alexandru Tomescu și Șerban Mereuță, la două viori. Apoi, Bogdan Bișoc și Filip Papa, la violă, cello. Cordari redutabili, vădit admirabili. Așa se potrivește și se împletește că desăvârșesc la ce ostenește. D-aia cuceresc unde poposesc. Și la Pitești, cert. Sunt muzicieni cu simțire, clar. Și cu pregătire ce-ar putea să fie model pentru mulți. Virtuozitatea, notorietatea se-ntrețin prin muncă. Vocația nu le lipsește, nici ea, iară rezultatu-i sigur consistent. V-așteptăm din nou, domnilor, veniți, nu ne ocoliți...

Adrian SIMEANU

Ioan Suciu: Împătimit în Cântec

Am promis scriitorului Ioan Suciu, de la Bașov, în urmă cu niște timp, că am să scriu despre o carte pe care mi-a dăruit-o. Am scris. Urma să mă sune peste câteva luni să vorbim. Își dorea ca articolul să apară înainte de ziua lui de naștere.

Am scris rândurile de mai jos când scriitorul era încă în viață, dar n-a apucat să le citească! Poate de undeva, totuși, acum, le vede...

Chiar prin titlul volumului – **Împătimit în Cântec**, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2012 –, **Ioan Suciu** își mărturisește poziția față de literatură, într-o formă supremă, cântecul, promițând, totodată, o carte-artă poetică, al cărei subtitlu, *scrisori imaginare*, sugerează aplecarea lui spre un univers dincolo de concret, în spațiul gândului care, la fel ca pentru orice visător, firește, e superior lumii imediate.

Împărțită în cinci capitole (*Scrisori imaginare, Dimineața de primăvară, Un cântec, o pasăre, Râuri prin ceruri, Împătimit în Cântec*), ale căror titluri refac, în ordine inversă, drumul spre început – primul reia subtitlul volumului, iar ultimul e același cu al cărții –, aluzie la ciclicitatea trăirilor sau, poate, la relația destinală cu poezia, așa cum o simte și o trăiește poetul, închis în acest cerc al creației, cartea își află în Ariel prezența prin care se deschide spre cititor, deloc întâmplător, acestuia atribuindu-i-se, între alte semnificații, și aceea de înger al creației, fără a se neglija nici altele, înger al vindecării, al mâniei, în fond trăiri pe care le propune sau cărora li se propune, ca antidot, arta.

Ecouri romantice, simboliste traversează volumul, într-un perimetru, totuși, al echilibrului clasic, traducând, mai ales, metonimic, suveranitatea sacralului – *Iureș de aripi ar fi fost în raze* –, peste un peisaj natural și uman ale cărui asperități, când apar și tind să-și sporească șederea, sunt repede anulate, pentru ca armonia visată să-și reia stăpânirea: *Milioane de sunete albe/ își ating începutul:/cling.../ cling.../ Carne lor iese din semn/ făcându-se iarbă...*

Ilustrând, în plan prozodic, mai ales poezia modernă, poetul transpune în imagini, în care se îmbină picturalul cu meditația, frământările unui suflet în care *Se face seară... Vântul/ desenează un nor/ ca un gând* și pentru care orice *vibrare* a lăuntrului devine apoi un text, de obicei concentrat, expresie a unei clipe care aspiră, prin poezie, la eternitate, amintită de o *voce interioară*.

Volumul cuprinde, după cum tot de la început se menționează, *poezii de dragoste*, dar ținta sentimentului nu e doar iubita, ci și existența, în ansamblu, care-i dezvăluie ochiului artist forme incomensurabile de frumusețe, generatoare ale acestui simțământ suprem, de la firele de iarbă, la adierea vântului și până în zarea speranțelor care-l

animă, *Hotar de ceruri ce rămurise-n noi, fiindcă e chiar și-n amurg, mereu/ același răsărit.*

Sinestezic (*Râuri de sunete curgă-n/ iureș...; Am ascuns/ râuri/ de/ sunete/ în lumina ta*), textele vizează inefabilul – când *Ontice treceri/ numind Povestea/ tăcerilor, par că/ i-au pus pădurii – un/ cer de miresme... –*, apelând, pe larg, la livresc, într-o exprimare, adesea, ambiguu-ermetică, a cărei decriptare, tocmai de aceea, se poate face în direcții antinomice: *Monadă-n cerul apelor sfărmate,/ o nevenire încă,-mi mai prevezi/ numiții aștri întru dovedite/ arderi, să-ți pierd reci zărilor de ieri.* Această tendință, deci, voită, spre livresc, cu aport neologic masiv, pe de altă parte, poate limita/tempera receptarea sentimentului, în tentativa, firească, de a descifra mesajul.

Deschis spre îndemnurile firii, venind pe orice cale, inclusiv on-line (*am văzut dimineața aceasta cu aerul/ ei îmbătător care vine/ la mine on-line...*), poetul percepe cele două valențe ale timpului – cea limitată, a ființei, și cea nemăsurabilă, a Universului –, *În spațiul unei Ore/ ce ne leagă cu Timp.*

În ce privește iubirea, sub semnul căreia este pus întregul volum, aceasta este exprimată în game diferite, potrivit fluctuațiilor sufletului: iubita e, astfel, gândită *cu tăceri metafizice, visată cu monologuri romantice* ori amenințată: *Aș vrea să știi/ că te-am dezmoștenit/ de neuitare/ și de mit.*

Confesive chiar prin titlurile multora dintre ele, poeziile din volumul lui Ioan Suciu dezvăluie un suflet neliniștit, în căutarea unei lumi pe potrivă aspirațiilor sale, dincolo de cuvinte, dincolo de imediat, pe care nu încetează să o rescrie/descrie, explicându-se, în felul acesta, caracterul proteic pe care îl capătă.

Mioara BAHNA

Am ajuns iarăși acasă...

Curtea înghite frunzele de nuc an după an,
rufe la uscat nu mai sunt,
casa e goală, scaunele pustii,
semn că spaimele mele se adeveresc.

Părinții sunt pe undeva...
să-mi pregătească așternutul
pentru câteva nopți de locuit într-un muzeu,
alături de amintiri:

„copiii se hârjonesc în tindă
imitând jocul îngerilor,
în jurul unui blid,
la o masă rotundă”...

Am călătorit ca un bumerang
în propria viață - muzeu
și am eșuat
stelele numărând.

* * *

Am iubit toamna întotdeauna...
O îmbrățișam în propria-mi inimă
cu frunze cu tot,
acum o detest, ca pe un vechi instrument,
peste care arcușul trece
către ultimul anotimp.

Nicolae EREMIĂ

Fereastra

Chipul doamnei Piroska Pálffy Grimm...

... în lumina acestui decembrie, mi se pare a fi o plăsmuire a impresiilor mele puternice, cărora iarna le îngroașă conturul. Dacă nu aș fi avut martori, aș fi crezut că vizita matinală, făcută în grabă la locuința domniei sale din Turda ar fi fost un licăr al unor imagini rămase în mintea mea din paginile vreunei cărți.

Ușa s-a deschis înainte ca eu să mă desprind dintr-o altă impresie, cu totul diferită de cea care avea să se înstăpânească în scurt timp. În încăperile locuinței familiei Grimm stăruia o grandoare ciudată. Imediat s-a lăsat o tăcere în miezul căreia se putea desluși fluidul emoției, misterul aceluia loc. Dincolo de viața cotidiană și de preocupările noastre obișnuite există *magia* resimțită în fața unor lucruri pe care nu ți le poți imagina, frumusețea și armonia unor creații de artă neobișnuite prin modul în care au fost folosite tehnicile artistice. Pereții camerelor erau panotați cu o mulțime de tablouri într-o cromatică vie, pulsând parcă de sevă. Fiecare lucrare avea un zvâcnit particular, organic, asemenea unor inimi ale neliniștilor, dar și ale bucuriei. Erau tablouri „pictate” cu acul – o artă textilă mult diferită de cea a tapiseriei. Un fel de pictură gestuală, realizată cu acul și firele colorate, fără conturul vreunui desen sau a unei teme stabilite dinainte.

Am privit succesiunea tablourilor cu lumea lor înmiresmată de liniște, liniile perfect sincronizate, textura lucrului cu finețea scoarței de mestecă, striățiile firelor ca niște codițe de înger.

Măinile-au scris

Mi-am luat, într-o seară, fericirea la rost;
nu știu câte ore pe ceas să fi fost.
Mi se-arătase, timid, în noapte,
cu parfum de smirnă și de vise răscoapte.
Luna bătea în cer, ca în piept
inima mea, atunci când aștept.
M-aș fi urcat pân' la tine pe-o scară,
te-aș fi luat într-un sac să te duc pân' la moară,
să mi te macin, să mi te fac pâine,
să am din tine și-n ziua de mâine.
Stele erau, nu erau, nu mai știu;
se-ntâmplă să fie uneori prea târziu.
Pe cer, neagră, noaptea se lăfăia,
bătea un soare în inima mea.

Mi-am luat, într-o seară, fericirea la rost;
nu știu câte stele pe cer să fi fost.
S-a dus precum toamna cocorii se duc,
să doarmă o țără; eu – singură-cuc.
Îmi bate luna c-o rază în piept,
sunt încă acolo și încă aștept.
De tine mi-e dor cel mai mult când te văd,
și-mi e viforniță, și-mi este prăpăd!
Te-aș fi sărutat pe gură sau pe ochi,
Dar am zis că din asta ai să te deochi.
Așa că obrazii pe buze ți-am prins.
(N-am scris eu asta, mâinile-au scris!)

Florentina Loredana DALIAN

Teme alegorice, subiecte diverse, dar și lucrări de abstracție lirică – poate cele mai reușite – dovedeau o imensă iubire pentru metafora culorii și a formelor.

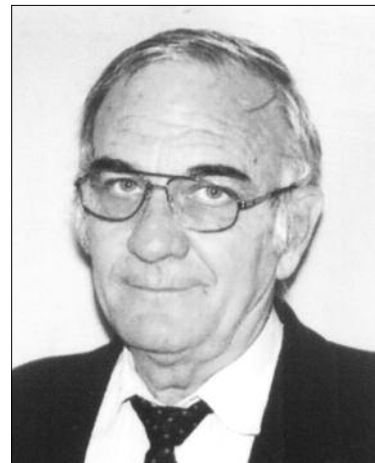
Galeriile Grimm – cum îmi este atât de drag să le numesc după ce impresiile mele s-au așezat – își fac cu greu drum în calendarele de prezentare ale instituțiilor culturale. Ele ar merita atenția criticilor de artă. Nepermisa noastră ignoranță scapă din vedere valoarea estetică a unor creații cărora li s-ar conveni o altă lumină, un spațiu în care aceste lucrări autentice să-și poată înălța imnurile.

Piroska Pálffy Grimm nu a urmat o școală de artă. A „beneficiat” însă de ciudatul avantaj oferit de o boală ale cărei suferințe au fost trasfigurate. A fost răsplătită cu numeroase premii și distincții... doar în străinătate, în Europa și America, acolo unde i-a fost îngăduit să aibă expoziții. A primit titlul de *Cavaler al culturii* pe care Guvernul Ungariei îl oferă anual unui număr de 40 de personalități.

Spre finalul emoționantei mele întâlniri cu doamna Grimm, rotindu-mi privirea încet, a nu știu câta oară, peste *tablourile Grimm*, am descoperit, aproape de canatul unei uși, un portret al străbunicului domniei sale, o pictură impregnată de anii scurși între două epoci legate misterios de punțile viei ale aristocrației.

Liliana RUS

Pictorul Mihai Rusu

La 28 de ani după un exil în Germania, Galeria *Dialog*, din București, îl comemorează pe pictorul Mihai Rusu. Plecat din țară în anul 1985, acesta se întoarce în 2013, iar în aprilie se stinge din viață la București.

Pictorul Rusu este cel mai interesant artist român, care a făcut o simbioză între Corneliu Baba, Alexandru Cicurencu și Camil Ressu. Maestrul Rusu i-a avut profesori pe toți acești trei artiști, și am specificat acest lucru pentru că de la fiecare a împrumutat câte ceva: rigoare, culoare, desen. Expoziția de la *Dialog*, care va rămâne deschisă până la 1 februarie 2014, este organizată de Ruxandra Garofeanu și cuprinde un număr suficient de lucrări (atât pictură, cât și desen), pentru ca lecturarea lor să poată conduce la înțelegerea demersului artistic.

Importanța operei lui Rusu stă în faptul că este o dovadă de respect pentru valorile universale ale picturii moderne. Într-o perioadă (și mă refer la anii 60) în care foarte mulți artiști români cochetau cu proletcultismul, Mihai Rusu comunică cu „citorii” săi prin compoziții figurative, dar și nefigurative (pictură „tubulară”). Arta sa se înscrie în zona constructivismului, dar evident influențată, pe de o parte, de Renașterea italiană, iar pe de altă parte de Fernand Leger. Lucrările realizate în țară se deosebesc de cele produse în Germania între anii 1990-1995, la care se remarcă o cotitură către abstract. Figurativul său se „topește” în gestualism și în aluzii la stări psihice. Se simte în această perioadă influența lecțiilor filozofice ale lui Heidegger și Capra.

Nimic din opera lui Mihai Rusu nu este compromis sau facilitate, iar în demersul său detectăm dorința perfecțiunii. Nu-i scapă niciun element ce ține de construcția lucrării, de la suport până la înrămare. Maestrul Rusu i-a considerat pe

prietenii săi parteneri la bucuria descoperirii fenomenelor și stărilor spirituale. Tehnica lui, uneori cu tendințe op’ artistice, este impecabila.

Născut la Vorona – Bucovina – în anul 1925, Mihai Rusu a fost un artist laborios, cu expoziții nenumărate în țară și peste hotare. Are lucrări în multe colecții particulare și de stat din România și din întreaga lume. Păcat că una din lucrările sale monumentale, realizată în 1973, la fostul Tehnic Club din Pitești a fost distrusă.

A fost membru al UAP din România și al Asociației Artiștilor din Baden, iar din 1989 și al Uniunii Artiștilor Plastici Germani.

Remarcabilă a fost și activitatea lui Mihai Rusu în calitate de profesor, atât la Liceul Tonitza din București cât și la Universitatea de Artă.

Sunt de-a dreptul bucuros că am fost studentul acestui minunat dascăl. Tot ce fac astăzi i se datorează profesorului și omului de artă Mihai Rusu.

Dumnezeu să-l odihnească!

Arhitectura, o problemă de viațuire și conviețuire

Doresc să încep articolul cu o felicitare pentru organizatori și în special pentru domnul director Mihail Sachelarie. Biblioteca Județeană Argeș „Dinicu Golescu” propune o expoziție inedită cu genericul „Arhitectura, o problemă de viațuire și conviețuire”.

Autorul, un piteștean tânăr, Alexandru Preda, ne oferă variante de viațuire, dar și de conviețuire în planșe și fotografii cu o citire lesnicioasă chiar pentru profani.

Remarcabil este faptul că tânărul arhitect (acea combinație seducătoare între artist și tehnician) nu părăsește o zonă bătătorită cu orice preț pentru a se arunca în spectaculos sau decorativ (vezi Gandhi sau Hunderwasser). Alexandru Preda îl iubește mai mult pe Corbusier, arhitectul care a creat PURISM-ul, concept de arhitectură adaptat proporțiilor și nevoilor firești ale corpului uman.

Tânărul arhitect este adeptul îmbunătățirii sistemului de locuințe în orașele aglomerate. Alexandru se folosește de designul modern pentru a se face mai repede înțeles de beneficiar.

Studiile și propunerile realizate de arhitect sunt susținute de detalii, care te ajută să intri în ceea ce numim o unitate de locuit sau un spațiu de lucru (spre exemplu birouri). Demnă de remarcat este această modernă „așezare” în natură, la care omul să se simtă bine în spațiul nou creat fără să aibă sentimentul distrugerii sau îndepărtării de un sistem de viațuire deja consacrat.

Ideea organizării unei astfel de expoziții, cu de toate – mă refer și la impactul psihologic cu modernul – este cel puțin benefică...

Ion PANTILIE

O seară cu Ion Toma Ionescu

A fost seara de vineri, 15 noiembrie, când scriitorul a descins, la Biblioteca Județeană Argeș, cu proaspăt-tipăritul său roman – „Gușterele”.

Ion Toma Ionescu are antecedente serioase, poezia și proza publicate până acum demonstrând, fapt salutat de breaslă, că suntem în prezența unui autor stăpân pe mijloacele sale de expresie, antrenat pentru bătăliile, frontale sau piezișe, cu textul literar.

Romanul „Gușterele” vine după „Dosarul Albaștrii”, conceput diferit, deși în același registru autobiografic. O biografie întocmită după regula jocului postmodern, structurată pe segmente narative care evidențiază, sub cerul altor lumini și umbre, tipologiile, epicul, planurile temporale. Ion Toma Ionescu pleacă de la schița-dubiu, schița-ezitare, pe care o urmărește atent în evoluția ei. Acumulările, nuanțele, abaterile de la ritmul impus aparțin construcției în sine. Autorul nu face decât să alătore magneții – amintiri personale, amintirile altora, documente de epocă, radiograme și note informative din dosarele de securitate, astfel încât povestea personajelor să se însuflească singură.

Tobărlan, Veroana, Mița, Gica, Nilă, Gogu, Lenuța, Nicolae, Maria, Comunistă revin la viață ca și cum n-ar fi

pierdut-o niciodată. Persistă, însă, o senzație ușoară de iluzie optică. Ești sigur că sunt ei, ar fi bine totuși să te uiți de două ori, poate se va vedea mai clar, ar fi bine dacă ți-ai pune o pereche de ochelari, poate culorile ar deveni mai puternice. Aceasta este, de fapt, nota revelatoare a personalității lui Ion Toma Ionescu, notă în funcție de care „Gușterele” (motivul șopârlei-simbol, al șopârlei-fetiș, întregitoare și guvernatoare a mozaicului) este perceput atât ca o carte-proiect, nefinisată, deschisă oricărei reveniri (s-au exprimat în acest sens criticul literar Marian Barbu și poeta Magda Grigore), cât și ca roman de sine stătător, coerent, apt să circule cu fruntea sus printre romanele perioadei (punctul de vedere le aparține editorului Călin Vlasie și poetei Allora Albulescu-Șerp).

Alexandru Preda și arhitectura speranței

Studentul în anul al-VI-lea, la Arhitectură, în București, Alexandru Preda, a luminat, în sens propriu, holul central al Bibliotecii Județene Argeș. Planșele și machetele expoziției „Arhitectura – o problemă de viațuire și conviețuire”, expoziție vernisată vineri, 1 noiembrie, și deschisă până la jumătatea lunii, s-au dovedit a fi pretext de dezbatere, dar și de visare.

Artiști argeșeni consacrați – Ion Pantilie, Margareta Popescu, Marius Ivanovici, Daniel Preduț – elevi de la Liceul „Dinu Lipatti”, de asemenea fideli evenimentelor derulate în această instituție au admirat și au comentat propunerile tânărului piteștean. Aflat la capătul unui stadiu de formare profesională, Alexandru Preda se confruntă, în premieră absolută, prin intermediul expoziției, cu viitorul căruia a început deja să-i confere un conținut și tușe personale.

Pornind de la convingerea că arhitectura nu înseamnă strict imagine, structură, funcțiune, ci context și construct cultural, studentul nostru proiectează o serie de locuințe colective, dispuse vertical – camerele apartamentului sunt una deasupra celeilalte, fiecare apartament își are curtea și scara sa, caracteristici de natură să imprime proprietății atât note particulare, cât și note de intimitate.

Remarcate din capul locului – turnul de birouri și oul (trimiterea la oul dogmatic este o chestiune de imaginație, susține autorul) destinat atelierelor de creație artistică și spațiilor de expunere.

Alexandru Preda lucrează, în sensul concepției, respectând principii cosmice și motive ancestrale. O explicație suplimentară pentru faptul că, imediat ce intri în Biblioteca Județeană Argeș, preț de câteva minute ai senzația că te-ai rătăcit. Nu însă pe culoarele vreunui coșmar la care te uiți cu ochii deschiși, ci într-o lume a Speranței, rotundă, plină, armonioasă și liniștitoare.

Denisa POPESCU MARTIN

Du Congo au Danube/ De la Dunăre la Congo – o carte de poezie prezentată la GAUDEAMUS 2013 și la Centrul Cultural Pitești

Grupul Ambasadelor, Delegațiilor și Instituțiilor Francofone (GADIF), partener de onoare al Târgului internațional de carte GAUDEAMUS 2013, a organizat vineri, 22 noiembrie 2013, în cadrul Târgului internațional de carte GAUDEAMUS 2013, dezbateră „Afrique-Roumanie-Caraïbes – istoria zidirii unui dialog poetic”, prilejuită de publicarea celei de a doua ediții a antologiei bilingve de poezie contemporană din Congo-Brazzaville și din România, *Du Congo au Danube/De la Dunăre la Congo*.

Marilena Lică-Mașala, fondatoarea proiectului cultural Africa-România-Caraibe (ARC), a fost secondată de editorii Dieudonné Gnamankou și Cassian Maria-Spiridon, poezii Ștefania Oproescu, Marius Chelaru, Nicolae Panaite, Valentin

Buzău, în regia profesoarei Oana Pleșea.

Dintre invitații de onoare ai manifestării îi amintim pe M. Albert Kalenda, secretar 1 al Ambasadei Republicii Democratice Congo la București, Denise Ndzakou (artist plastic, viceprimar al Primăriei Montreuil, Franța), conf. dr. Antoaneta Lorentz, specialist în traductologie, Oana Pleșea (Centrul Cultural Francofon Buzău), Carmen Dumitrache (Centrul Cultural Pitești), scriitorul Armand Mavinga (Congo-Kinshasa), dr. Akin Obisanya (Nigeria), Wilfrid Tisma (Haïti).

Evenimentul de la Cafeneaua GAUDEAMUS face parte din seria *Espace poésie* și este susținut prin amabilitatea dlui Benoit Rutten, delegat Wallonie-Bruxelles și președinte al GADIF, și este integrat în manifestările *Au(x) Pays des lettres/Pe tărâmul literaturii*.

Luni, 25 noiembrie, la Centrul Cultural Pitești, s-a desfășurat un dialog pe aceleași teme, purtat de Wilfrid Tisma, reprezentantul *Camerei de muncă* din orașul Guanava, Haïti, prof. drd. Ion Marin Uță, vicepreședinte al *Ligii de cooperare culturală și științifică România-Franța*, și Marilena Lică-Mașala. S-a prezentat volumul de poezie *Du Congo au Danube*, iar Lucreția Picui și Nicolae Eremia au susținut un scurt recital poetic. Au participat scriitori, profesori și, din partea gazdelor, Carmen Dumitrache, directoarea Centrului Cultural și Virgil Diaconu, directorul revistei *Cafeneaua literară*. (C.L.)

Talpalaru, Alexandru Ovidiu Vintilă, Boris Mehr, Mihai Ciupercescu. Au citit din creația lor poezii antologați Lucreția Picui, Ion Popescu-Sireteanu și Cătălin Drăghici.

Evenimentul s-a încheiat cu un scurt omagiu în memoria poetului filozof Léopold Congo-Mbemba (1959-2013) și un recital poetic-muzical, inspirat din poemele *Du Congo au Danube*, susținut de elevii Centrului Cultural Francofon din

Muzica

Sunt un norocos...

Imi doream atât și s-a întâmplat. La Radio-n sală recent m-am aflat. Divine cântări am apludat. Zău c-a meritat cu vârf și-ndesat. C-am reascultat orchestra de-acolo. Mult întinerită, vădit iscusită. Timpani, suflători, corzi, lucrând sudat. La fix, așezat, de apreciat. Are clasă cert. Doar să o mențină ori să o sporească. O să reușească, nu mă îndoiesc. Având des, în față, oameni pe ales. Ca și astădată. Când fu la pian un muzician dibaci dovedit, pe

drept îndrăgit. Horia Mihail, interpret subtil. Picurându-l fin, fluent, cristalin pe Marele Surd în sufletu' meu lângă el mereu. Și al celorlați, aidoma, socot. Unanim atrași de concertu-i fain. Da' și de solist care-l tălmăci de ne cuceri. Și ne mulțumi. Horia, ești tare și confirmi constant la nivel înalt. A fost nimerit că te-ai însoțit cu un dirijor deja renumit. Julian Andreas Kuerti. De fel din Toronto. Deși tânăr încă, experimentat.

Neînduplecat în a smulge note de la cei conduși ferm, convingător și fermecător. Aprig și precis, ager și decis. Bruckner i-a ieșit cum n-am prea-ntâlnit. „Romantica” grea, însă maiestuoasă. Dezlănțuită, tristă și tumultuoasă. Piesă de rezistență fățiș pentru protagoniști. Dar, făr' a le pune probleme vreun pic. Motiv să îi întâlnească și cu alt prilej. Pe Julian, și la Pitești. Unde Mihail o veni-n april. S-ar putea-mpreună?, mă întreb firesc. Cu nițel efort, sunt sigur că da. Și filarmonica loco, și-ai săi melomani, ar fi onorați...

Adrian SIMEANU

Tatiana Ciurea - sinceritate și artă

Vrând-nevrând, contemplând creația Tatiane Ciurea, ajung la câteva concluzii despre artist: nu doar talentul creatorului face arta să fie de calitate, nu doar o idee bună poate încununa o operă de artă, ci sinceritatea, sinceritatea cu care este investit fiecare gest creator, dar și strădania îndelungată. Gusturile se educă, se învață, se asimilează, însă sinceritatea care îți calibrează sensibilitatea cu care te expui printr-un gest artistic (fie că e poezie, teatru, muzică, ori pictură) este și dovada curajului și dăruirii artistului.

Privind tablourile pictoriței, valuri de întrebări îmi inundă mintea: ce lumi, ce sentimente, ce experiențe a traversat acest suflet de a reuși să redea, atât de sensibil, un univers scâldat în magie? De unde izvorăște forța acestei sincerități spontane, când cuvintele nu surprind și nu reușesc să redea aproape nimic din realitatea ta? Numai credința, munca tenace, talentul și sinceritatea față de tine și față de cei din jur pare a fi de mai mare ajutor. Spațiul dintre rame îl percep ca pe o dimensiune pentru refulare, dar, în același timp, și ca pe un adăpost pentru suflete. Un peisaj surprins într-un tablou este o amintire, o atmosferă, o stare de spirit, pe care formele și armonia cromatică le pot înnobila la nesfârșit. Tatiana Ciurea a creat ferestre către interiorul nostru și acest lucru extraordinar mă face să consider arta ei o reușită.

M-a impresionat să regăsesc în lucrările Tatiane sinceritatea despre care scriam mai devreme. Lucrările străbat timpuri diferite, aduc aminte de originile noastre ca români, de credința strămoșească, descriu peisaje armonioase, vorbesc despre cultură și specificul arhitectural, închizând într-o sferă protectoare, parcă, toate valorile noastre prețioase: natura, divinitatea și originea.

Tatiana Ciurea a urmat cursurile Universității de Arte din București și și-a construit cariera artistică în paralel cu meseria de

profesor, îndrumând și modelând sensibil sufletele multor generații. De când a descoperit dragostea față de pictură și până în prezent, când pictează cu dăruire și talent, demersul profesional și-a pus amprenta atât asupra lucrărilor sale, cât și asupra carierei oamenilor pe care i-a educat. Experiența profesională atinge domenii diverse: de la pictură la grafică, de la desen publicitar până la arhitectură și în prezent lucrările sale dau dovadă de maturitate profesională.

Expoziția personală de pictură și grafică, deschisă la Galeria Metopa, la sfârșit de noiembrie, este o dovadă a complexității și, în același timp, a puterii de sinteză de care dă dovadă artista. Tablourile și graficele sale exprimă sinceritatea, simplitatea și minimalismul sub care se poate înfățișa frumusețea naturii, artista atingând esența demersului său. Lucrările, grupate pe teme distincte, creează o atmosferă spirituală curată, reușind să anticipeze și perioada de sărbătoare creștină apropiată.

Lucreția PICUI

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești
sub egida
Consiliului Local Pitești și
a
Primăriei municipiului
Pitești
Fondată în ianuarie 2003

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-șef: Marian BARBU
Redactori: Nicolae EREMIA
Gheorghe FRĂNGULEA
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Liliana RUS

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,
Pitești
Tel.: 0248/216348, 219976
Fax: 0248/210068

e-mail:
cafeneaua_literara2003@yahoo.com
<http://www.centrul-cultural-pitesti.ro>

Cont: 50104122256,
Trezoreria Pitești
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra
conținutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea și alte opinii
decât ale redacției.

Manuscrisele primite
la redacție nu se înapoiază.

Revista poate fi găsită la
chioscul Muzeului Literaturii
Române, București.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Poeme blues de Crăciun sau *Inima este atunci când suntem împreună*

Mike Godoroja & Blue Spirit, care adună în portativ trei chitariști de înaltă clasă – Alex Vișan, Robert Ardeleanu și Mihai Alexandru Tăcoi –, un as al tobelor – Vali Vătuiu – și o voce puternică – aceea a lui Mike GODOROJA, ne-au oferit în seara zilei de 6 decembrie un spectacol de zile mari. Numele său: **Poeme blues de Crăciun**. Locul: Biblioteca Județeană Argeș. Invitați în spectacol: Dan Mircea Cipariu, Nicoleta Popa și Denisa Popescu.

Ni s-au oferit câteva blues-uri renumite, excelent interpretate (instrumente și voce), și poezie din creația celor trei invitați. De semnalat ar fi comentariile inteligente, relaxate, cu adresă ale lui Mike Godoroja și Dan Mircea Cipariu, a căror inimă are deschidere la mare.

Dintre versuri, am reținut doar câteva: „Pui de floare” și „Învățați să zâmbiți din piept”. Și încă un vers: „Dar sufletul mă doare/ S-o văd pe ea cu un alt băiat” (Godoroja). În final, vom reda mesajul lui Mike Godoroja:

„Sunteți singurii din acest oraș care ascultă, în această seară, blues și poezie. Trebuie să învingem manelizarea acestei țări.”

În dreptul lor, Mike Godoroja & Blue Spirit au reușit acest lucru. Și, vreme de două ceasuri, chiar și noi. Sau, ca să folosesc cuvintele unui copil: *Inima este atunci când suntem împreună. Când suntem împreună în muzică și poezie.*

V. DIACONU

La mulți ani!

De Sfintele Sărbători, *Cafeneaua literară* urează tuturor aceluia care au contribuit la apariția revistei – colaboratori, finanțatori, tipografi – **LA MULȚI ANI!**

Un gând bun îl are redacția chiar și pentru cei foarte apropiați, care, pitiți sub un nume fictiv, caută să ne compromită prin telefoane și mesaje expediate pe net, pentru a împiedica apariția în continuare a revistei. Un an mai bun tuturor!

Cafeneaua literară este membră **APLER** și **ARPE**.

Vizitați **Cafeneaua literară** la adresa www.centrul-cultural-pitesti.ro